

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

32e jaargang nr. 1

jan.-febr. 2003

INHOUD

- Pierre Kluyskens: Tsaar Alexander I in Gent.	2
- Paul Bergmans: Inventaire Archéologique: Boekband van de XVe eeuw.	9
- Erik Dekeyser: Agnus Dei als beschermer tegen alle onheil.	10
- Yolande Lully: Herinneringen aan mijn schooltijd.	15
- W.L. Braekman: Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende-eeuw.	18
- Jos Clauwaert: Een speurtocht doorheen oude familiepapieren.	27
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 4-5-6 Juni.	30
- Daniël Maes: 19e eeuwse vondelingen kregen rare namen. Enkele aanvullingen.	39
- Drs. Br. Leopold: De Kapel van het 's Gravensteen te Gent.	43
- E. Ossieur: Sturtende regen en waiende sargiën in 1671.	48
- Herdenkingsdagen in 2003.	49
- Daniël Van Ryssel: Duvel.	51
- Bibliografie.	54
- Lodewijk De Vriese: Hij was naar Parijs.	55
- Foto van een verdwenen Gents monument	59
- Dit bestaat niet meer	60

TSAAR ALEXANDER I IN GENT

Het is 48 jaar geleden dat Pierre Kluyskens ons vertelde hoe dit bezoek verliep.

Na de slag van Leipzig die vier dagen lang, van 16 tot 19 Oktober 1813, heeft gewoed, is de teerling geworpen: Napoleon heeft definitief de oorlog verloren en de laatste, soms heroïsche stuiptrekkingen van het keizerlijk leger, zullen nog onmogelijk de steeds sneller wordende opmars der Verbondenen kunnen tegenhouden. Stad na stad ontruimen de Fransen, Duitsland, Spanje en België. Op 1 Februari 1814 slaat het Frans garnizoen te Gent op de vlucht. Op 31 Mei eindelijk doen de Verbondenen, met tsaar Alexander I aan het hoofd, hun intrede in de Franse hoofdstad.

Napoleon ondertekent de troonafstand te Fontainebleau: het keizerrijk is met een pennetrek van de Europese kaart geschrapt.

De dominerende figuur op het Europees schaakbord, de vorst naar dewelke alle blikken gericht zijn is de enigmatieke keizer van Rusland, de zes-en-dertigjarige Alexander I, de verstandige nu eens vrijzinnige, dan weer absolutistische monarch die het lot van Europa en van Frankrijk zal bezege-
len.

Talleyrand, de sluwste aller diplomaten, heeft het onmiddellijk begrepen. Om de zienswijze van Engeland, Pruisen en Oostenrijk bekommert hij zich weinig. Hij weet dat het Alexander is die eerst, uit bewondering, de vriend van Napoleon geweest is, maar naderhand de coalitie van gans Europa oprichtte tegen de keizer, en dat het thans ook de tsaar zal zijn die over de toekomst van Frankrijk zal beslissen.

Alexander was aarzelend, op het ogenblik dat de Verbondenen Parijs binnendrongen. Nergens had hij bij de bevolking geestdrift en sympathie bemerkt voor een terugkeer der Bourbons, doch hij liet zich door Talleyrand overhalen, Talleyrand die hierbij enkel zijn eigenbelang op het oog had, en aldus keerde Lodewijk XVIII na een ballingschap van 23 jaar naar zijn vaderland terug om er de troon zijner voorvaderen te beklimmen.

De populariteit van de tsaar was overal geweldig. In Frankrijk had men de samenkomst van Tilsit niet vergeten en het volk stelde met vreugde vast, dat de overwinnaar zich ridderlijk gedroeg tegenover de overwonnen rivaal, in tegenstelling met de Engelsen en Pruisen die geen enkele vernedering aan de Fransen bespaarden.

In de overige Europese landen waar de val van Napoleon als een verlossing werd begroet, waren de vrijheidsgedachten van de Franse Omwenteling, overgewaaid met de legers van de republiek en het keizerrijk, nochtans levendig

gebleven, en werd dan ook met lof gesproken over de Russische monarch die in zijn land, het onderwijs, de kunst en de wetenschap had bevorderd, de lijfeigendom had afgeschaft en tal van vrijzinnige en sociale initiatieven had genomen.

Hij werd niet enkel als de redder, de verlosser beschouwd, maar als een der edelste, schranderste figuren van zijn tijd.

Dit aureool heeft hij voor het nageslacht bewaard ofschoon hij, nadat zijn idealistische droom de vrede onder de mensen te brengen schipbreuk had geleden, een meer absolutistische politiek ging voeren.

Heden nog geloven vele Russen en met hen ook talrijke geschiedschrijvers, dat hij geenszins te Taganrog in November 1825 overleed, maar dat hij het regeren en de verantwoordelijkheden moede, onder de deknaam Fiodor Kousmitch in Siberië als een soort kluizenaar, een staretz, zou geleefd hebben en op 20 Januari 1864, in de ouderdom van 87 jaar zou overleden zijn.

Wat er ook van zij, in 1814 was Alexander nog springlevend en dacht hij er geen ogenblik aan te abdiceren.

Na een verblijf te Parijs had hij een reis ondernomen naar Engeland, was dan te Kales ontscheept en op de terugweg welke over Den Haag zou lopen, trok hij op 29 Juni 1814 door onze stad waar hij gedurende een paar uren verbleef, juist voldoende om alle nieuwsgierige Gentenaars tevreden te stellen, en wat rust te nemen.

Voor het stadsmagistraat liep het avontuur echter minder plezierig af. Het gerucht was immers verspreid geworden, dat de tsaar op 25 Juni te Gent zou aankomen.

In allerijl moest de glansrijke overwinnaar een waardig onthaal worden voorbereid. Al wat op dat ogenblik te Gent een wapen droeg werd samengetrommeld om een escorte te vormen.

In de troonzaal van het stadhuis werd in een ommekeer, een troon opgetimmerd met de fluwelen baldakijn die in 1781 voor de plechtige inhuldiging van Jozef II had gediend en die later nog dikwijls dienst zou moeten doen.

Even spoedig werd besloten een luisterrijk bal te geven en duizend Gentenaars ontvingen een uitnodiging.

Aan de Brugsepoort had men een triomfboog opgericht waarop Norbert Cornelissen die de opschriften had opgesteld voor alle personages en politieke regimes, en eenieder het wierookvat had toegewaaid, thans de woorden: "Alexandro benefico, orbi pacificatori" liet prijken.

De overheden hadden op de gestelde dag plaats genomen onder een grote tent en wachtten de komst van de doorluchtige bezoeker af.

Rondom te Gent hadden de trompetters en trommelslagers post gevat: zij "droegen, voor de eerste maal de nieuwe roode livreye gemaekt ten jare 1812 en

gegalonneerd met galonnen naer 't stads wapen: de bekleetsels van keteltrommels en trompetters waren met stads ouden wapen opgeborduert, de wapens met haar versiersels door Bonaparte aen de stad gegeven in 1811 daer reeds afgedaen zijnde en waer mede zij nooit hadden gedient": men gebruikte dus de geschenken van Napoleon om de intrede van zijn overwinnaar Alexander I te begroeten.

Tot 's avonds laat wachtten de overheden te vergeefs op de komst van de tsaar, en men weet hoe wachten aangenaam is: de populariteit van Alexander zal hoogstwaarschijnlijk bij menig aanwezige een ferme deuk hebben gekregen. Eindelijk kwam een bode om 20 uur melden, dat het nutteloos was nog langer te paraderen daar de tsaar die dag niet zou aankomen.

Overheden, trompetters en trommelslagers verlieten hun tent om 's anderendaags opnieuw te gaan postvatten aan de stadspoort.

Drie dagen lang duurde dit spelletje en nog was de doorluchtige bezoeker aan de horizon niet verschenen.

Het magistraat had zich nutteloos ingespannen om op 25 Juni klaar te komen met zijn feestprogramma, en de uitnodigingen op het bal werden samen met het mooie avondkleed geborgen...

Daar men niet meer met zekerheid wist op welke dag de wispelturige tsaar zijn intrede te Gent zou doen, had men zekerheidshalve boven op het Belfort wachters geplaatst die de komst van de monarch moesten aankondigen met klokkengelui, zodra zij in de verte de keizerlijke escorte de stadspoorten zagen naderen.

Doch eens te meer viel dit initiatief van het magistraat verkeerd uit.

Op 29 Juni, toen Alexander eindelijk op weg was naar Gent, regende het immers, zoals het nog maar zelden te Gent had geregend en de arme, druipnatte schildwachten konden doorheen het regengordijn zelfs de toren van de St-Niklaaskerk niet ontwaren! Van klokkengelui was er dan ook geen sprake en zo deed Alexander I onverwachts zijn intrede in de Arteveldestad, als een acteur die een paar ogenblikken te vroeg op het toneel verschijnt.

Van een mislukking gesproken!

Alexander I was uitgenodigd geworden door graaf d'Hane-Steenhuysse om gedurende zijn kort verblijf in onze stad in de luxueuse appartementen van de graaf in de Veldstraat af te stappen.

Graaf d'Hane-Steenhuysse was dan ook zoals de vorige dagen 's morgens vroeg de weg naar Brugge opgetrokken, de keizer tegemoet, en ditmaal had hij het geluk hem in de verte, te Maldegem te ontwaren; hij maakte onmiddellijk rechtsomkeer en keerde ijlings naar Gent terug om het nieuws aan zijn echtgenote aan te kondigen die waarschijnlijk sedert drie of vier dagen bevelen uitdeelde voor de receptie en het feestmaal!

Wat er onderweg met de graaf gebeurde werd ons niet verhaald, doch een feit

staat vast: de tsaar arriveerde in de Veldstraat vóór de graaf en deze niet ken- nende, drukte hij hartelijk de hand van de heer Limnander, die hij dacht graaf d'Hane te zijn.

Op dat ogenblik was iemand erin geslaagd de wachters te verwittigen, dat de tsaar binnen Gent was en onmiddellijk gingen de klokken aan het luiden.

Wellicht om de verloren tijd in te halen, luidde men de klokken alle kwartie- ren gedurende gans het verblijf van de monarch in onze stad!

De tsaar was bij zijn aankomst bijna zo nat als de wachters van het Belfort, en zijn eerste woorden bij zijn aankomst in het Hôtel d'Hane-Steenhuuse waren dan ook een dringende vraag om zo spoedig mogelijk van klederen te mogen veranderen.

Het water liep hem langs zijn uniform, van zijn zilveren epauletten en van de pluimen van zijn hoed.

Gans de tijd die Alexander te Gent doorbracht, zou het ten andere stortregenen en van ons klimaat zal hij waarschijnlijk een weinig sympathieke indruk heb- ben behouden.

Hoe hij die enkele uren te Gent doorbracht en welke de reactie was van de bevolking zullen wij in een volgende bijdrage verhalen.

Wij hebben verleden week afscheid genomen van Tsaar Alexander I op het ogenblik dat hij zich met zijn kamerknecht in de hem voorbehouden apparte- menten terugtrok om nieuw en droog linnen aan te trekken na zijn intrede door de plassende regen in de Arteveldestad, want, zoals de Gazette van Gend het 's anderendaags opmerkte, de tsaar had er aan gehouden de kap van zijn koets te openen opdat de bevolking hem naar hartelust zou kunnen toejuichen. "Dezen bevrediger des weirelds" schrijft onze reporter vol enthousiasme, "maekt de grootste tegenstrijdigheyd met den overweldiger van Europa, die wij over eenige maenden in onze stad hebben zien komen; Buonaparte was by het schoonste weder in eene koetse gesloten; de minachtinge voor die hij als slaeven aanzag was op zijn aenzicht te lezen, en in het midden van de stad scheen de beul van onze kinderen zig aen het gezicht van een ieder te willen ontrekken..."

Den grooten Alexander komt in eene opene caleche, hij is geheel aen ons, hij beantwoordt alle onze begroetingen..."

Het was enkel uit loutere genegenheid voor de Gentse poorters dat de jonge tsaar regen en wind had getrotseerd. Hij wist dat de gebeurtenissen der laatste weken, gevoegd bij zijn faam van vrijzinnige monarch hem in gans Europa een grote populariteit hadden doen verwerven en hij wou deze reputatie, de vleiende bijnaam "beminnelijke bevrediger" eer aandoen. De tsaar vergat im- mers niet dat die reis van Frankrijk naar Engeland en daarna doorheen de Nederlanden hem leidde naar Wenen waar het Congres over het lot van Frank-

rijk en Europa zou beslissen en hij wenste de Oostenrijkse hoofdstad te bereiken, verzekerd van de sympathie van de bevolking der door hem bezochte landen.

Weinige streken hadden meer geleden onder het juk van Napoleon's nooit verzadigde eer- en oorlogszucht. Uit reactie tegen die jarenlange onderdrukking moest onze bevolking dan ook onvermijdelijk aan het hoofd, de oprichter van de Europese coalitie welke de Franse keizer ten val bracht, een onvergetelijk onthaal voorbehouden.

Van de Brugse poort tot de Veldstraat werd Alexander I stoetsgewijze gebracht door de afgevaardigden van de vijf hoofdgilden, de maatschappij Sinte-Cecilia, de burgerlijke en militaire overheden, en door de nering der Vleeschouwers, de prinsenkinderen, die sedert eeuwen, bij de plechtige inhuldigingen of bezoeken, de koningen en prinsen tot lijfwacht dienden.

Op gans de doortocht werd de tsaar geestdriftig toegejuicht door de bevolking en toen het wat laattijdig klokkengelui van het Belfort alle Gentenaars van de komst van de vermaarde monarch op de hoogte had gebracht, stroomden zij in dichte drommen naar de Veldstraat in de hoop de tsaar te mogen zien en toejuichen zoals zij het enkele maanden later in die zelfde straat en voor het zelfde huis zouden doen, wanneer Lodewijk XVIII, als banneling bij graaf d'Hane-Steenhuysse een onderdak zou komen zoeken.

Graaf Jan-Baptist d'Hane-Steenhuysse was ten andere een der meest vooraanstaande figuren uit het Gentse en zelfs uit het land.

De verbondenen hadden hem intendent van het Departement benoemd en in zijn prachtig hotel kan hij vorstelijk de hoogste gasten ontvangen.

Duizenden soldaten, Pruisische, Engelse, Russische, Hannoveraanse legergroepen lagen in die Junimaand van 1814 in onze stad gekantonneerd, wat geenszins in de smaak van onze bevolking viel, daar de meesten zich als de overwinnaars, bezetters aanstelden en net als hun voorgangers tot allerlei opeisingen overgingen.

Toen de Pruisische generaal von Borstel, om de eerste audiëntie van de tsaar verzocht, werd hem geantwoord, dat Alexander I de wens had uitgedrukt eerst de burgerlijke, geestelijke en militaire overheden der stad zelve te ontvangen. Een dergelijk, diplomatisch gebaar kon enkel ten zeerste op prijs gesteld worden door deze overheden.

Monseigneur de Broglie, die op 26 Mei te Gent was teruggekeerd, na een jarenlange ballingschap, graaf de Lens, burgemeester der stad, en de andere personaliteiten, werden aan Zijne Majesteit voorgesteld.

De burgemeester hield een korte doch schitterende toespraak, indien wij de Laval die de minste details van deze dag in zijn Dagboek heeft aangetekend, mogen geloven. De andere genodigden, zo vervolgt hij, lazen hun gelukwensen af.

De tsaar antwoordde in het Frans, dat hij volledig machtig was, zeer vriendelijk en ook zeer diplomatisch, waarna graaf d'Hane-Steenhuysse zijn hoge gast naar het Italiaans Salon begeleidde, waar een schitterend maal werd opgediend.

Dit Italiaans salon, welke wij heden nog kunnen bewonderen en dat getuige geweest is van zovele historische gebeurtenissen, is de mooiste zaal van het Hotel. Met zijn hoog gewelf, de Olympos voorstellende, geschilderd door Van Reysschoot, zijn kleurrijke met zuilen versierde galerij en vooral zijn éniġ mooi parket, welke vijf jaren arbeid vergde, was dit Salon het best geschikte kader om de Russische tsaar te ontvangen.

Doch de enigmatische monarch weigerde aan de somptueuze maaltijd deel te nemen en verkoos, alleen met zijn vleugel-adjutant aan een andere tafel te middagmalen, hem opgediend door zijn kok welke drie dagen op voorhand te Gent was aangekomen.

Na aldus op eigenaardige wijze het middagmaal genut te hebben, hield hij, wat wij heden een persconferentie zouden noemen en natuurlijk gaf hij alle aanwezigen de verzekering dat hij ons land indachtig zou zijn bij het aanstaande Congres te Wenen.

“Je prends grand intérêt à ce département, non seulement au département mais à toute la Belgique et je ne négligerai rien pour que vous ayez un souverain qui vous rende aussi heureux que vous le méritez”.

Een waar “cliché” dus, zoals onze tegenwoordige staatslieden er dagelijks aframmelen, maar dat steeds indruk maakt op de aanwezigen en een orkaan van toejuichingen doet losbarsten.

De overheden waren tevreden: nu moesten nog de Gentse bevolking en de Verbondene legers hun aandeel krijgen.

Ofschoon het nog steeds regende had een overgrote massa zich aan de ingang van het Hotel d' Hane-Steenhuysse verdrongen.

Toen Zijne Majesteit dan ook aan de ingangspoort verscheen, stegen uit duizenden kelen de woorden: Leve de tsaar, Vivat Alexander.

De vorst besteeg het paard van een zijner officieren en midden een ware mensenzee begaf hij zich langs de Koornmarkt en de Lange Munt naar de Vrijdagsmarkt om er de Pruisische troepen in oenschouw te nemen: “Om zijne genegenheid ten hoogste te brengen”, schreef ‘s anderendaags de Gazette van Gend, geeft hij ons de onuysprekelijke voldoeninge van te peird te springen in ‘n zeer regenachtig weder, om de revue te doen over de pruyssische troupen en om de voornaemste wijken van de stad te doorwandelen. De mans hebben met verrukinge beschouwt den grootsten, den edelmoedigste van de keyzers; de dames hebben bewonderd den schoonste van de mans!”

“Men hoorde nog men zag van ‘t gehuil” voegt de Laval er aan toe. Triomfantelijk werd de tsaar door de ganse bevolking naar de Vrijdagmarkt gebracht.

Toen de langs de doortocht opgestelde soldaten wilden verhinderen dat het volk de tsaar te dicht zou benaderen, gaf hij zelve het bevel de juichende massa naar hartelust haar vreugde en sympathie te laten uitschreeuwen en uitdrukken door de hand, het kleed of zelfs het paard van de monarch aan te raken"; en eenieder heeft geloofd, lezen wij in de Gazette van Gend, het geluk in zijn huys medegebragt te hebben, als hij maer had kunnen aanraken de hand, het kleed, het peird van Zijne Majesteyt".

Aan Dulle Griet werd Alexander opgewacht door de Pruisische staf welke hem de troepen voorstelde. De vorst woonde op de Vrijdagmarkt een grote wapenschouwing bij, waarna hij nogmaals geestdriftig toegejuicht door de Gentenaars, zich te paard naar de Dampoort begaf, waar zijn koetsen klaar stonden om Zijne Majesteit langs Antwerpen naar Nederland te brengen.

Voor zijn vertrek gaf hij nogmaals blijk van eenvoud en vriendelijkheid; terwijl de laatste hand gelegd werd aan het opladen van het reisgoed op de koetsen, stapte hij om zich tegen de regen te beschutten, de woning van 'n kleermaker binnen en "heeft met den zelve geduerende omtrent een quartier-ure op de minzaemste wijze geredekaevelt".

's Avonds was er, naar hoffelijke gewoonte, algemene verlichting in de stad en ging in de zalen van het Stadhuis het grote bal door.

Weliswaar mochten de genodigden er de aanwezigheid van de tsaar niet begroeten, doch zij werden niet helemaal ontgoocheld, daar daags voor de tsaar, nog andere hoge gasten te Gent arriveerden, namelijk Lord Littleton en de heren Adam en Gambier, Engelse afgevaardigden voor het voeren van vredesonderhandelingen met de Verenigde Staten, alsmede de heren Bayard en Clay, Amerikaanse afgevaardigden.

Die heren vereerden het bal met hunne tegenwoordigheid, zodat de nieuwsgierige Gentenaars per slot van rekening, toch nog gedeeltelijk voldoening kregen.

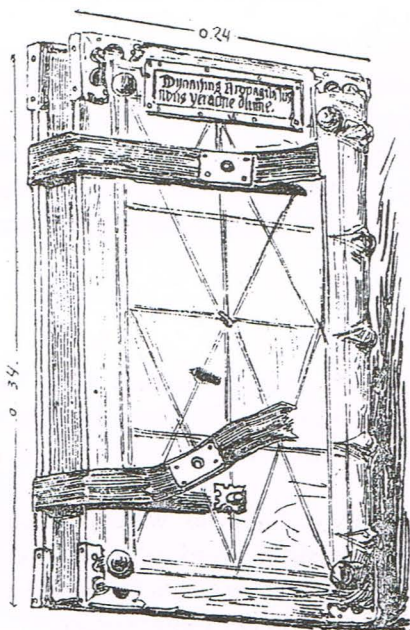
Inmiddels had Alexander I zijn reis voortgezet en kwam hij op 30 Juni 's avonds te Rotterdam aan, waar hij een bal bijwoonde en met ongemene geestdrift werd begroet, om dan 's anderendaags reeds, opnieuw in een open rijtuig, naar Den Haag af te reizen.

Pierre KLUYSKENS

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 63

Op 24 maart 1898 stelde Paul Bergmans in de rubriek "Boekbanden - Bibliotheek van de Stad en van de Universiteit, Mss, n° 69 - XVe eeuw" in het Frans een fiche op over

Boekband van de XVe eeuw

De hiernaast afgebeelde boekband beschermt een handschrift van de XIVe eeuw dat twee verhandelingen bevat van de heilige Denis de Areopagiet, in het Latijn vertaald door Jean Scot Erigène en getiteld: *De hierarchia coelesti* en *De hierarchia ecclesiastica*.

Dit boekdeel werd in 1484 aangekocht door de beroemde bibliofiel Raphaël de Marcatellis, bisschop *in partibus* van Rosence (?) en abt van St-Baafs.

Zoals aangeduid wordt door de volgende notitie op de onderkant van de laatste bladzijde van het boek: *Hunc volume(n) comparavit Raphael de Marcatellis dei gr(aci)*

a Ep(iscop)us Rosen(sis) Abbas sancti Bauonis juxta Gandauu(m) Anno domini 1484.

De band bestaat uit twee eiken planken overtrokken met wit zeugenleder met ingeklopte lijnen die vierkanten en ruiten vormen. Aanvankelijk was het leder bekleed met een zwart, grof weefsel waarvan fragmenten nog te zien zijn aan de rand.

Op elk van de vlakke kanten zijn vijf nagels die de band moeten beschermen tegen wrijving: in de oude bibliotheken werden de boeken immers vlak bewaard; de huidige nagels zijn modern. De hoeken, eveneens in koper, zijn oud, net zoals de twee fijne spijkers die dienen om de riemen te bevestigen die het boek sluiten en die vastgemaakt zijn aan de achterzijde. Deze riemen zijn verdwenen maar werden getekend op het vignet om een idee te geven van hun schikking.

Men bemerkt op de bovenkant van de voorzijde een oud etiket met daarop, in gotische letters, de titel van het boek: *Dyonisius Ariopagita super libris yerachie*

diuine, bedekt met een klein plaatje in doorzichtig hoorn, omlijst met koper.

Cf. J. DE SAINT GENOIS, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque de Gand*, (Gent, 1849-1852), n° 546, p.382.

HET AGNUS DEI ALS BESCHERMER TEGEN ALLE ONHEIL

Zowel bij mijn ouders als bij mijn grootouders hing een Agnus Dei aan de muur in één van de kamers. Er werd ons wel gezegd dat dit een Agnus Dei was, maar de betekenis en de geschiedenis daarrond bleef voor ons een raadsel. Lange tijd na het overlijden van mijn grootouders kwam ik via mijn vader in het bezit van hun Agnus Dei en nog veel later ben ik op zoek gegaan naar de oorsprong en de betekenis ervan.

OORSPRONG

Volgens historici bestond het wijden van een Agnus Dei reeds in de VIIIe eeuw. Dáárvóór was het al de gewoonte om vanaf de IVe eeuw hetgene wat restte van de paaskaars in kleine stukjes te snijden, te verdelen en mee te geven met de gelovigen.

In Rome werden dan in een latere periode schijven bijenwas, waarop een stempel met de afbeelding van het Lam Gods ingedrukt werd, bij de gelovigen verspreid. In de VIe eeuw reeds gaf Paus Gregorius de Grote (590-604) zulk een schijf als geschenk aan Theolinde, de Koningin der Longobarden.

Paus Urbanus V (1362-1370) zond er enige naar de Bizantijnse keizer Ivan Paléologue samen met een brief waarin de kracht van het wassen medaillon beschreven werd.

RITUS EN GEBRUIK

In de middeleeuwen was de voorbereiding van die wassen medaillons voorbehouden aan de onderdiakens van het pauselijk paleis. Thans komt dit toe aan de Cisterciënzerpaters die in het monasterium van de H. Bernardus te Rome wonen.

Bij de wijding van de was gebruikt de Paus gewijd water waarin balsem en chrisma (gewijde zalfolie) is toegevoegd. Hij smeekt in de gebeden bij deze wijding, dat al diegenen die deze Agnus Dei zou aanschouwen, aanraken of dragen een ganse reeks weldaden zou bekomen.

Een document uit 1825 stelt dat dan *de boze geesten beven en vluchten, de*

hagel zal smelten, de winden stillen, de onweders wegdrijven, de winden, bliksems en tempeesten verdreven worden.

Dat de moeders gezegend worden en haar kinderen gelukkig ter wereld komen.

Verder dat men bevrijd wordt van *tegenslag, ziekten, zeestorm, brand en overstroming, van de schrik van mensen en duivels, van een onvoorziene dood, kortom van alle gevaren en kwaad.*

Al deze genaden bekomt men van God, door de kracht, de gebeden en de zegen van de Paus.

Men schrijft er bij dat het soms wel gebeurt dan men niet bekomt wat men verlangt, maar men schrijft dit toe aan een gebrek aan geloof en godsvrucht of omdat het niet zalig zou zijn.

WIJDING VAN DE WAS

De wijding van de was voor een Agnus Dei gebeurt slechts tijdens het jaar van de pausverkiezing en dan om de zeven jaar van het pontificaat, alsook tijdens een Heilig Jaar. Het wordt gewijd op Witte Donderdag en op de zaterdag vóór Beloken Pasen uitgedeeld.

Als bewijs daarvan wordt de naam van de regerende Paus in de was afgedrukt.

EEN AGNUS DEI VAN 1929

Deze Agnus Dei kregen mijn grootouders Leon De Keyser (1879-1946) en Leonie Soenen (1880-1948) – uit de Jan Verspeyenstraat te Gent – ter gelegenheid van hun Zilveren Bruiloft op 31 mei 1929 en is dus 73 jaar oud.

Grootvader was geen onbekende op de St.-Elisabethparochie. Hij werkte als architect geregeld voor de Zusters Arme Claren Coletienen, zo o.m. voor het Monasterium Bethlehem aan het St.-Elisabethplein te Gent waar zijn oudste vier zonen er ook om beurt dagelijks als misdienaar fungeerden.

Dit kunstwerkje in goudkleurige kader (25 mm) onder glas, meet 32 bij 26 cm en het wassen ovalen medaillon meet 10,5 bij 8,5 cm (zie verkleinde afbeelding hierbij).

Op het eigenlijke Agnus Dei in bijenwas waarop het H. Hart met een kruis op de schouder staat afgebeeld leest men op de rand *Nil sit dulci magis quam corde quiescere Jesu (niets is zoeter dan het hart van Jezus te zoeken)* – Pius XI - P. M., (Pontifex Maximus).

In dit geval werd de was dus gewijd door Paus Pius XI in het heilig jaar 1925. Omdat het Heilig Jaar pas plechtig geopend werd op 3.7.1925 had de waswijding wellicht plaats op Witte Donderdag daaropvolgend in 1926.

Paus Pius XI, (Achille Ratti) °Desio (Milaan) op 31.5.1857, werd tot paus verkozen op 6.2.1922 en overleed in Vaticaanstad op 10.2.1939.

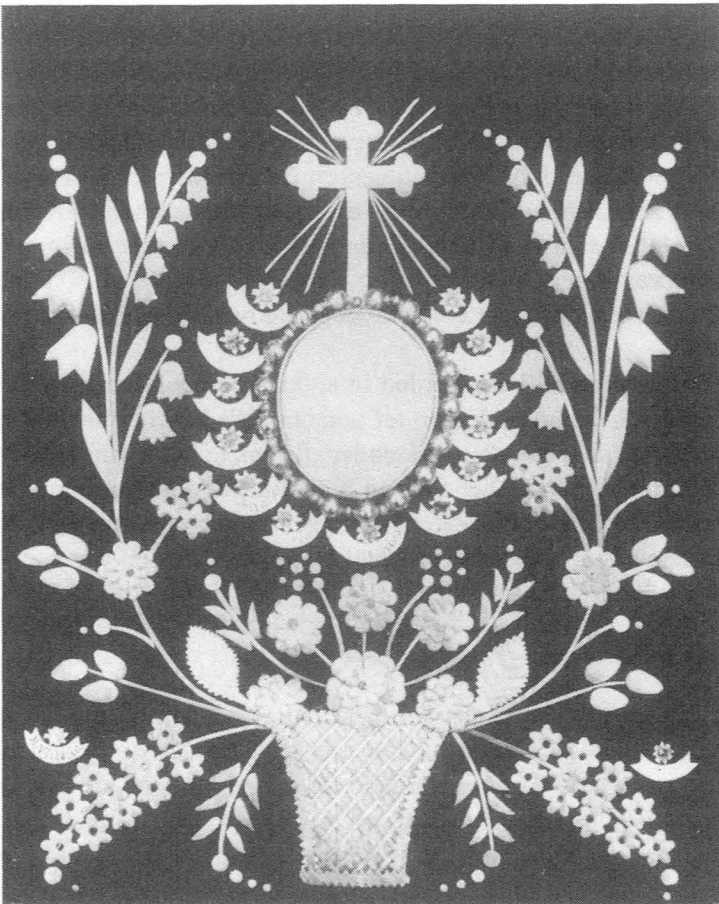
Agnus Dei uit 1929.

Het Agnus Dei van mijn grootouders De Keyser-Soenen is rijkelijk versierd met zilveren parels rond het medaillon en fijn gepreegde en secuur uitgesneden bloempjes en blaadjes uit haverstroo en werd op zwarte velours bevestigd.

Rond het medaillon staan de namen van 25 heiligen met telkens hun relikwie op een zilveren bloempje bevestigd. Het zijn bovenaan T(rès). s(ainte). v(ierge). Maria, S. Joseph, daaronder de doopnamen en patroonheiligen van het echtpaar zelf S(aint). Léon, S. Léonie en hun elf in leven zijnde kinderen op dit moment: S. René, S. Fernand, S. André, S. Gilbert, S. Willy, S. Denise, S. Suzanne, S. Marguerite, S. Roger, S. Léonce, S. Thérèse, verder andere populaire heiligen als: S. Paul ap., S. Curé d' Ars, S. Antoine, S. Claire, S. François, S. Colette, S. Anne, S. Donat, S. Laurent, en onderaan verspreid nog eens 8 heiligen: S(ainte). Cecile, S. Barbe, H. J. Berchmans, S. Ursule, S. Rose, Clou Pascal, S. Agnes en S. Victoire.

EEN AGNUS DEI VAN 1938

Een tweede Agnus Dei in familiebezit betreft deze van mijn ouders André Dekeyser (1909-1990) en Isabelle Dekesel (1915) dat nog steeds door mijn moeder bewaard wordt. Het is meer dan 64 jaar oud en zij ontvingen het eveneens als geschenk van de Zusters Arme Claren Coletienen uit het Monasterium Bethlehem, maar dan ter gelegenheid van hun huwelijk op 10.9.1938. Het zit eveneens in een goudkleurige kader (25 mm) van 21 x 26 cm en heeft zowat dezelfde stijl als de voorgaande, alhoewel minder rijkelijk versierd (afbeelding verder). Het eigenlijke Agnus Dei (het wassen zegel van 38 x 46 mm) draagt de beeltenis van het lam met een vaandel. De tekst zelf is bijna onleesbaar geworden, maar ik dacht te lezen *Ecce Agnus Dei qui Tollis P(ecata) M(undi)*. - *Pius XI Pontifex*. *M(aximus)*, *An. XII* (?). In dit geval werd de was dus eveneens gewijd door Paus Pius XI, wellicht

Agnus Dei uit 1938.

zeven jaar na het Heilig Jaar 1925, wellicht op Witte Donderdag 1932. Het is me echter niet duidelijk naar wat Ann. XII verwijst. Mogelijk moet dit Ann. VII of XIV gelezen worden. Indien dit verwijst naar het 7e of 14e jaar van het pontificaat, datum waarop deze Agnus Dei werd gewijd, dan betekent dit 1929 of 1936. In het Heilig Jaar 1925 werd de was ook al eens gewijd en zeven jaar daarna is dan 1932.

Het wassen zegel van het Agnus Dei Dekeyser-Dekesel is afgezoomd met gouden parels en daarrond staan de namen van 15 patroonheiligen: O.-L.-Vrouw en H. Joseph; H. Andreas en H. Isabelle (het bruidspaar); de H. Leon en H. Leonie (ouders van de bruidegom) en H. Theophile en H. Mathilde (ouders van de bruid). Verder ook nog de H. Donatus, H. Clara, H. Antonius, H. Barbara, H. Coleta, H. Victoria en H. Theresia.

ANDERE TOEPASSINGEN

De Agnus Dei's zoals hiervoor beschreven, zijn echte juweeltjes en zitten in een kader onder glas ter bescherming. Deze die ik ken zijn bijna allen door de Arme Claren Coletienen gemaakt en ingekaderd en waren bestemd ter bescherming van de woning en het ganse gezin. Er zijn ook kaders gemaakt door Begijnen (Gent) en door Karmelietessen (in Antwerpen). Mevrouw Dengis verwijst me zelfs naar het klooster van de Zusters Ongeschoeide Karmelietessen van Ivanic ter oosten van Zagreb (Yugoslavië) die eveneens Agnus Dei's onder glas vervaardigen.

De kerk adviseert dat ze in een welvoeglijke omgeving moeten opgehangen worden.

Andere wassen medaillons worden in stukjes verdeeld en in zakjes genaaid om het op het lichaam te dragen ter persoonlijke bescherming of worden op het lichaam van de zieke gelegd. Zonder afbreuk te doen aan de eerbied tegenover het Agnus Dei mag het zelfs in het vuur gegooid worden zoals b.v. bij brandrampen of mag het bij overstromingen in het water worden gegooid.

Kortom, de christen moet zelf een beetje uitmaken hoe en wanneer dit gewijd voorwerp moet gebruikt worden.

SYMBOLIEK

Het Latijns woord Agnus Dei betekent letterlijk Lam Gods en volgens Van Dale is dit een afbeelding van een lam met kruisvaan als zinnebeeld van Jezus' zoenoffer, maar ook *ovaal medaillon van witte was, met het lam Gods op de ene, en de beeltenis van een heilige op de andere zijde (door de paus gewijd)*. De was - waarvan het Agnus Dei is gemaakt - is het product van een maagdelijke honingbij en symboliseert de menselijke natuur van de heer Jezus, geboren uit de onbevleete Maagd Maria.

Zoals alle christelijke en gewijde symbolen haalt het Agnus Dei haar kracht uit het gebed en de zegening door de kerk, en veel hangt af van de geestelijke ingesteldheid van diegene die er zijn of haar toevlucht tot zoekt.

De afbeelding van het Lam zelf doet ons herinneren aan het Lam Gods, aan Christus als verlosser en zaligmaker, die voor ons gestorven is op het kruis. Het parfum van de balsem, dat bij het wijwater wordt gevoegd, verwijst naar de christen mens die door zijn voorbeeldig leven de heerlijke geur van Christus overal moet verspreiden.

De onderdompeling van het Agnus Dei in het wijwater heeft dezelfde betekenis als bij het doopsel en symboliseert de wedergeboorte van God, bron van geestelijke genade en bijstand op de aarde.

Erik DEKEYSER, Gent.

BRONNEN:

- Standaard Jaarboek 1925, blz. 214.
- Avonden in het Begijnhof, t.g.v. 100 jaar St.-Amandsberg, 1972, blz. 41.
- Prof. Timmers: Christelijke Symboliek en Iconografie, 1978.
- Met dank voor de informatie mij bezorgd door mevrouw Angelique Formesyn, mevrouw Dengis en mevrouw Angeline De Vlieger.

HERINNERINGEN AAN MIJN SCHOOLTIJD

Vandaag, 8 september 2002, open monumentendag.

Ook de basisschool Dr. Jean Herrel, Sleepstraat, Gent, zette haar deuren open. Ik besloot er even een kijkje te gaan nemen, ik heb er immers school gelopen van 1941 tot 1950: hoogste kleuterklas tot 8e studiejaar.

Reeds bij het binnenkomen langs de hoofdingang Sleepstraat kwamen de herinneringen op mij af.

Hier was het bureel van Mevr. Leemans, directrice, het blijkt nog steeds het directiebureau te zijn. Er rechtover was en is nog steeds de keuken, waar de schoolmeiden destijds de scepter zwaaiden.

Naast elkaar, in wat oorspronkelijk salons waren: twee kleuterklassen. In een ervan stond toen een grote zandbak. Daar bracht ik mijn eerste schooljaar door en had ik een eerste vlam, het zoontje van een lusterwinkel aan het brugje in het Oudburg. Ik was vijf!

In de brochure “Schatten in de Sleepstraat” herken ik op een foto, blz. 7, zo-
waar Juf. Vanderschrick die kleuterjuf was toen ik in het lager zat.

Toevallig, nadat haar echtgenoot reeds meer dan 20 jaren een collega van mij
was, ontdekte ik dat Mevr. Formesyn-Acket als piepjonge afgestudeerde in
een der kleuterklasjes in de Sleepstraat haar carrière aangevangen had.

De wand met de tussendeuren naar de koer was er vroeger niet en is zeker
geen verbetering voor het interieur.

De koer zelf: zoveel kleiner nu, dan vroeger gezien door kinderogen, met links
een nieuwbouw waar toen alleen de toiletten waren.

De neogotische achtergevel van de gebouwen die uitgeven op de Kartuizerlaan
is gerestaureerd, alsook deze rechts waar vroeger struiken stonden en een gras-
perk was.

Ik stak de koer over naar het neogotisch gedeelte. Daar, onder de prachtige
houten trap, schuilden wij tijdens de oorlog, toen er luchtalarm was.

Het 1e en 2e leerjaar waren gevestigd in de lokalen die uitgeven op de turn-
zaal. Die lijkt niets veranderd sinds ik er onder de leiding van Juf. De Cavel
gymnastiek deed. Ik geraakte nooit over de bok!

De eerste schooldag in het 1e studiejaar begon voor mij ongewoon.

Toen ‘s morgens de bel ging, ging ik alvast in de rij staan voor de klas van het
1e jaar. Ik herinner me dat Mevr. Van Dooren vroeg wat die kleuter daar kwam
doen op haar eentje. Ik mocht terug naar de kleuterklas, bij Mevr. Van Severen,
vanwaar dan pas in groep naar het 1e studiejaar overgegaan werd.

En toen was er de leesplank. Aap, noot, mies, wim, teun, vuur, weide, schap-
pen, enz., de juiste volgorde ben ik vergeten.

In de periode 1942-44 moesten wij soms bescherming zoeken onder onze les-
senaars wanneer de sirenes gingen. Hiervoor hadden wij zelfs van huis een
kussen dienen mee te brengen naar school.

Intussen was ik de mooie trap opgegaan en daar is nu de refter die uitgeeft op
de wenteltrap in het Torentje. Deze plaatsen waren verboden toegang voor
ons, alhoewel we later, in het 7e of 8e leerjaar, wel eens bij uitzondering het
Torentje inmochten, een na een de smalle draaitrap op.

Het 3e en 4e leerjaar zaten samen in één lokaal, op de eerste verdieping aan de
straatkant Sleepstraat. Nu staan tafels en stoelen er anders geschikt maar de
trede is er nog steeds van waarop toen Juf. Dutilleul les gaf aan beide klassen.
Hier zat ik op de eerste rij, kant van de deur, naast Jenny De Groote. Eerst
krabden wij elkaar en konden elkaar niet uitstaan. Later werden wij
boezemvriendinnen tot wij elkaar uit het oog verloren, was dit in 1953?

Klein van gestalte zat ik steeds vooraan in de klas. Wij moesten ons volgens
grootte in de rij opstellen en zo kregen wij dan onze plaats op de schoolbanken
toegewezen.

Het 5e en 6e leerjaar, onder Mevr. Vander Cruyssen, die een prachtige stem

had: het klaslokaal dat uit geeft op de koer.

Het 7e en 8e, raar, maar hier heb ik de minste herinnering aan, waren ook op de eerste verdieping. Hier kregen wij les van Mevr. Van Hecke en Mevr. De Keyser, veel te jong gestorven.

Nu kan ook een vroegere huiskapel bezocht worden maar van het bestaan ervan hadden wij in mijn schooltijd geen weet.

Het scheikundelokaal was op de tweede verdieping.

In de vierde graad kregen wij les in koken, wassen en strijken, warenkennis.

Hiervoor verplaatsten wij ons naar de stadsschool in de Bevelandstraat.

Tijdens de oorlog kregen wij wekelijks (of was het maandelijks, misschien van Winterhulp?) op school een maaltijd waarvan ik mij nog de knapperige beschuit, zoals crackers nu, herinner.

Ook levertraan kregen wij en later konden wij betalen voor het drinken tijdens de speeltijd, van een flesje melk, met een strooitje.

In mei 1945 was er een bevrijdingsstoet, waaraan ook onze school deelnam.

Het was snikheet en op de Frère Orbanlaan kreeg ik een appelflauwte, moe en verhit na het lange stappen door de binnenstad.

Na het einde van de oorlog had iedere klas haar "oorlogsgraf". Voor het verzorgen ervan brachten wij bij het begin van de week een "centje" mee.

Reeds toen gingen wij op schoolreis, in eigen land, dikwijls met autocar Coryn uit de Doornzelestraat. Ik herinner me vooral een driedaagse uitstap, tijdens dewelke wij overnachtten in een jeugdherberg in Hofstade en Nijvel.

Een hele belevenis was dit.

De eerste beginselen van de Engelse taal werden ons bijgebracht door "Teacher" Miss de Hoog, die steeds naar school kwam per fiets, aan beide kanten zwaar beladen met boeken allerhande. Ze praatte met een zwaar Nederlands accent en speelde soms voor ons op het klasharmonium. Home on the ranch...

Ze bezat een schat aan boeken waarvan ik er gretig mocht lenen. Ik denk dat dit aan de basis ligt van mijn nog steeds meest geliefde hobby: lezen.

Als leerlingen van de hoogste klassen mochten wij soms meespelen in de KNS, in opvoeringen gegeven door het jeugdtonaal voor de schoolgaande jeugd, dit soms samen met jongens van de stadsschool Onderstraat.

Wij kregen een kleine figurantenrol, mochten een dansje opvoeren. Ik herinner mij een boerinnkensdans, maar in welk stuk dit was??

Wij werden geschminkt, kregen een kostuum aan en voelden ons echte sterren.

Binnengaan in de KNS gebeurde langs de Achtersikkel, zo leerden wij het gebouw eveneens goed achter de schermen kennen.

Carnavalbal, georganiseerd door onze school, had plaats in het Van Crombrughe's Genootschap.

Prijsuitreiking in de Opera, KNS, op school. Er waren speciale prijzen voor

uitmuntenheid, leesboeken.

Dit waren dan enkele opborrelende herinneringen aan een heerlijke schooltijd.

Na het 8e maakte ik de overgang naar het 3e van de Stedelijke Handelsschool, Coupure. Daar miste ik de sfeer van mijn eerste schooltje, het was nooit hetzelfde meer.

Jaren, het grootste deel van ons leven, vlogen voorbij. Onherroepelijk verdwenen samen met onze ouders bepaalde levenswijzen, tradities, jeugdherinneringen. Niemand weet nog hoe het was.

Misschien zal een van onze nazaten zich dit eens afvragen. Om hieraan tegemoet te komen zette ik deze flarden van mijn schooltijd op papier, getypt op mijn oud "portatiefke" uit 1957.

Yolande LULLY

GENTSE MAANDKALENDERVERZEN UIT DE VROEGE ZEVENTIENDE-EEUW

In 1636 verscheen te Gent bij Gerlacus Graet, de stamvader van een bekend drukkersgeslacht in deze stad, een almanak "gemaakt" door Joos de Schep(p)ere, gezworen landmeter en wijnroeder aldaar. Dit is de tweede druk van een boekje in 16de-formaat dat merkwaardige, sterk op Gentse toestanden georiënteerde kalenderverzen bevat, acht vierregelige strofen voor elke maand van het jaar met nog een toemaatje (8vv.) op het einde van december. Deze verzen zijn het waarop we hierna de aandacht willen vestigen.

Hun literaire waarde is weliswaar miniem, maar hun Gentse oorsprong en betrokkenheid maakt dat zij onze aandacht ten volle verdienen.

Vooraleer ons daarop te concentreren, bekijken we toch even de ganse inhoud van deze uiterst zeldzame maar interessante almanak. Alhoewel dit soort populair drukwerk op een groot aantal exemplaren gedrukt en verspreid werd, is - voor zover bekend - van deze almanak slechts één exemplaar bewaard¹. Het werkje bestaat uit een convoluut van verscheidene minder omvangrijke boekjes, elk met een eigen titelpagina, die door een vollederen band met groene linten tot een geheel zijn verenigd.

Het eerste is de hierboven reeds genoemde, eigenlijke *Almanack Van 't Schrickel-jaer ons Heeren MDCXXXVJ Gemaect ende gecalcuteert op den Meridiaen der vermaerde stadt van Gent...* Deze titel wordt gevolgd door de

VERMAEN
VAN DEN VADER
des huysghesins,

Aen alle huys-houdende personen / in
dit teghenwoordigh jaer 1636.
Ghemaeckt door J. B. J. S.
Den tweeden druck vernieuwt, vermeerderd,
ende verbeterd.

Tot Ghent/ By Gerlacus Graedt/ in de
Brugh-straet in den Enghel/ 1636.

Maagd van Gent in houtsnede. Dit eerste deel is in feite een kalender. Daarop volgt een nieuwe titelpagina met dezelfde houtsnede en hetzelfde drukkersadres, "In den Engel" in de "Brugh-straet", d.i. Burgstraat: *Prognosticatie van het Schrickel-jaer*, enz. zoals in het eerste deel.

Het derde deel, weer met eigen titelpagina, is een *Chronicxken ende cort Verhael vande notabelste gheschiedenisse der Nederlanden zedert den jaere 1500*. Dit stuk werd door Graet overgenomen van een Antwerpse collega, zoals blijkt uit het adres op deze titelpagina: 't Antwerpen, By Jacob Mesens op de Lombaerde veste in den gulden Bybel.

Daarop volgt, eveneens met apart titelblad: *Vermaen van den Vader...* (zie afbeelding), met daarin de kalenderverzenen, het interessantste deel van deze almanak, waarover zo dadelijk meer.

Het laatste deel in het boekje, ook nu weer met eigen titelblad, is *Het Vermaen van de Moeder des Huys-ghesins aen alle jonghe dochters*. Het wordt er toe-

geschreven aan Ioffrouw M.I.B.I. en is duidelijk bedoeld als tegenhanger van het deel dat eraan vooraf gaat. De waarde ervan is echter veel minder en de inhoud een opeenstapeling van gemeenplaatsen.

De twee laatste delen geven weer Gerlacus Graets eigen adres op.

Het *Vermaen van den Vader* bestaat uit een voorwoord, gevolgd door een tweedelige inhoud in verzen: het eerste deel is sterk didactisch, nl. "Den Vader des Huysghesins leert hier aen alle Ouders ende kinders, de principaelste poincten van hun devoirs". Daarop volgen als deel twee de kalenderverzen voor elke maand van het jaar, die we hierna laten volgen.

Deze laatste hebben een sterk Gentse inslag. Naast onvermijdelijke algemeenheden, de beste tijden voor inkopen allerhande, heiligenfeesten, weervoorspellingen en dgl., is er grote aandacht voor alle Gentse foren, de wijnen en feesten die de Gentenaars aanspreken: de teerfeesten en koningvieringen van de vier hoofdgilden, de Zomerliefkermis te Mariakerke, de Wetterse reuzen, het Lokerse openluchtoneel, de bedevaart naar Lochristi, enz.

Wat de tijd van ontstaan betreft, wordt de datum (1636) op de titelpagina bevestigd door de derde strofe bij de maand oktober waarin een episode uit de Dertigjarige Oorlog ter sprake komt. Te oordelen naar de gebeurtenissen die daar vermeld worden, kunnen de jaarverzen alvast niet ouder zijn dan ca. 1632-1633.

In deze verzen ontbreken echter iets meer dan acht strofen. Dit is niet te wijten aan een defect aan het enig bewaarde exemplaar, maar aan een fout bij het drukken van de tweede druk.

In de eerste druk, waarvan dus geen exemplaar bekend is, was de tekst wel volledig. Dit weten we omdat een bekende Gentenaar vele tientallen jaren later daaruit de tekst van de verzen heeft gekopieerd in een handschrift dat gelukkig wel tot ons is gekomen. Deze kopie laat ons dan ook toe de in de almanak ontbrekende verzen aan te vullen.

Deze Gentenaar was de rederijker, kuiper en azijnlegger Jacobus Hije (1667-1749) die als actief medewerker betrokken was bij de heroprichting van de Fonteine in 1701. Deze op de Begijnengracht geboren en getogen rederijker was een veel gevraagd entertainer die zich in zijn vrije tijd ook sterk tot de literatuur aangetrokken voelde. Hoe bekend en gevierd hij ook te Gent in zijn tijd is geweest, na zijn dood is hij vlug zogoed als geheel vergeten door zijn stadsgenoten. Zijn werk dat, naast allerlei gedichten, ook toneelstukken, zangspelen en liederen omvat, bleef tot voor kort bijna geheel ongedrukt. Het is voor het grootste gedeelte bewaard in een verzamelhandschrift, nu in de centrale bibliotheek van de Universiteit Gent (hs. 2421) ². Hije werd op latere leeftijd deken van de Begijnengrachtbuurt en ligt begraven in de St.-Martinuskerk van Ekkergem.

Een aantal van zijn gedichten handelt over Gentse gebeurtenissen, waarvan

Hije als ooggetuige verslag uitbrengt. Ze zijn voor Gent en Gentenaars natuurlijk, zelfs afgezien van hun intrinsiek niet onaardig letterkundig gehalte, van grote cultuurhistorische waarde ³.

In het genoemde verzamelhandschrift komen ook enkele delen voor die niet door Hije zijn geschreven. Ze zijn ouder en werden, misschien door hemzelf, uit andere bronnen in zijn handschrift gekopieerd.

Dit is het zeker geval voor een reeks verzen voor elke maand van het jaar, overgenomen uit de hierboven genoemde almanak, wellicht - wegens een aantal varianten ⁴ - uit een andere versie (waarschijnlijk de eerste druk) dan die welke in de uitgave van 1636 bewaard is.

Deze transcriptie in het Hije-handschrift is echter niet alleen wegens deze varianten belangrijk. Zoals hierboven reeds is vermeld, heeft het enige exemplaar van de almanak uit 1636 de kalenderverzen niet volledig bewaard. De daar ontbrekende strofen ⁵ komen wel voor in Hijes transcriptie, zodat we dank zij dit handschrift de verzen uit de almanak kunnen vervolledigen. We laten ze nu volgen.

JANUARIUS *

1. Geeft een nieuwaer aen uwen vrient,
Aen den armen, en die u dient,
Ock u clijn kinders niet vergheet,
De Verrlekramen staen ghereedt.

2. Peijnst in Janvier om u groen hout
Bijtjids te doen cappen in 't wout,
't Wort ooc tijt ghy den wijngaert snoeyt,
Hoe eer ghesneen, hoe hij best groeyt.

3. Den Derthienavont comt ons voortd,
Dat Coninck Lapken drinckt, versmoort,
Zijt nu heel vrolijck, spaert daer naer,
U rijck is cort, neemt den tijdt waer.

4. Ouders tooght nu dat ghij zijt wijs,
U kinders te houden van het ijs,
Daer niet dan couw te halen is,
En ongheluck te krijghen is.

5. Dat is nu den Laudaten tijdt,
Van vuijle maerten maect-se u quijt,
Die 't water sparen, meer als 't hout,
Den lollepot is haer onderhout.

6. Sint Antheunis Eet nu vergaert,
Alwaer men bier noch wijn en spaert,
Daerna den handtboogh oock brageert,
Voor oude schieters gheextimeert.

7. Kinders roept al: dragh, boomken, dragh,
't Is morghen Sinte Vincents dagh,
Maer eerst soo bint de boomen ront,
Opdat hij haer veel vruchten jont.

8. Dan comt oock Sinte Pauwelsdagh,
Daer men wel op te letten plagh,
Want is hij schoon, stil ende claer,
Hy voorsegh ons een vruchtbaer jaer.

1ste str.:

H. Pharaïldis, Sinte-Veerle, feestdag 4 jan. Op die dag stonden op het Veerleplein kramen opgesteld, houten skeletten bedekt met zeildoek. Het was de zg. Presentjesmarkt, de foor van de Oudburg. Deze werd zo genoemd omdat er in hoofdzaak nieuwjaarsgeschenken verkocht werden ⁶; *en die u dient*: dienstboden, huispersoneel.

2de str.

Volgens Celis ⁷ snoeide men de wijngaard bij voorkeur op de dag van de Drie Gezusters (Bertilia, Eutropia en Genoveva), d.i. 3 jan. : “deze tiende nacht (na Kerstmis) werd beschouwd als invloed hebbende op den wijngaard”, *ghesneen*: gesneden, d.i. gesnoeid.

3de str.

“Derthienavont”: avond vóór 6 jan.; zoals bekend werd toen de koning van het feest getrokken door middel van een koek waarin een boon verborgen was, of door het trekken van *koningsbriefjes* ⁸. De koning hief geregeld het glas, waarop het ganse gezelschap telkens riep: “De Koning drinkt” en zijn voorbeeld volgde; *versmoort*: letterlijk verdrinkt, zich dronken voert; *daer naer*: nadien.

In het Hije-handschrift luiden de twee laatste verzen:

Tooght dat ghij emmers wijser sijt
Als den sodt die het volck verblijt.

5de str.

“Vrou Laudate” is het welbekende type van de slons, de luie, uithuizige, slordige vrouw of meid (*maerten*), een bekend literair topos. Een mini-boekje (8pp.) is aan deze Laudate gewijd: *Hier beghint tleven van laudaten der weerdigen vrouwen. Die tot menigher stede helpt thuijs houwen* (Antwerpen,

s.d.) met als moraal: pas goed op waar die in de buurt is.

De inhoud van dit boekje is overgenomen uit *Veelderhande Geneuchlicke Dichten...* (heruitgave Leiden, 1899), p. 119⁹.

De lollepot was een pot gevuld met gloeiende houtskool (*sparen... gheen hout*) die 's winters onder de wijde vrouwenrok werd geplaatst. Deze plaats gaf aanleiding tot liederen en gedichten waarin de spot werd gedreven met deze "trooster van doghters en vrouwen"¹⁰.

6de str.

Sint-Antonius, abt (die met zijn varken): 17 jan.; *Eet nu vergaert*: de *Eet* of het bestuur van de Sint-Antoniusgilde van busschieters (afgeschaft in 1703 en weer opgericht in 1752) vergaderde op die dag in hun prestigieus gebouw op de St.-Antoniuskaai. Er werd gegeten en gedronken, waarna een schutterswedstrijd, een schieting op doel, werd gehouden. Het was ook de jaarlijkse verkiezing van de deken¹¹. De verkiezing van de koning gebeurde echter op een tornooi, een schieting op de wip in mei (zie hierna, bij mei, 8ste str.).

Zonderling is wel dat ze volgens de tekst "den handbogh" hanteren (*bragheert*), alhoewel het in feite de Sint-Sebastiaansgilde was die dit wapen gebruikte; *voor houde*: lees: door oude; *geeximeert*: hooggeacht. Waarom *oude* schutters?

7de str.

Sint-Vincentius: 22 jan. Vooral in het Noorden van Frankrijk bestond op deze dag, de "jour des brandons", een gebruik dat tot doel had de fruitbomen van ongedierte te bevrijden¹². Men stak strobussels in brand, stak die in grote fruitbomen en schudde met dit stro zodat de gensters in het ronde vlogen. Deze "désinfection magique des arbres à fruits" gebeurde in het bijzijn van velen en ging dikwijls gepaard met het slaken van luide kreten en aanroepingen. Meer dan waarschijnlijk is de passage "kinders roepen... dragh" een allusie op dit gebruik en richten de kinderen hun geroep tot de bomen.

Het omwikkelen van de stam met banden stro of stof is eveneens een verwant gebruik. In *Die Evangelien vanden Spinrocke*, een boekje met volkse wijsheden, dat ca. 1510 bij ons gedrukt werd en een vertaling is van een ouder Frans werk, leest men¹³: "Wie op Sint-Vincentdag de bomen van zijn tuin met een stroband bindt, zal dat jaar veel koren (*sic*; lees: *fruit*)¹⁴ hebben." Dit gebruik was in verscheidene West-Europese landen bekend¹⁵.

8ste str.

Bekering van St.-Paulus: 25 jan. De dagen die op 25 jan. vallen zijn beslissend voor het verdere verloop van het weer. Dit blijkt uit talrijke spreuken¹⁶:

Sint-Paulus schoon en klaer
Geeft een gezegend korenjaar

of nog:

S. Paulus bekeerige met zonne-schijn,
Es goed voor vrucht, ooft, kooren en wijn ¹⁷.

Dit volksgeloof is reeds in de vijftiende eeuw bekend ¹⁸:

Dits Sente Pauwelsdach mi dinct
Als hy sine cappe droeghe brinct
Soe hoepmen der goeder tyt
Tvolc es daer of zeer verblyt
Ende van eene goeden oexte in hopen. (d.i. leeft op hoop van
goede oogst (*oexte*))

FEBRUARIUS

1. Den spinrock voorseght hier ghewis,
Noch een wijnter op handen is,
Wanneer op Onse Vrouwendagh,
De son haer schijnsel geven magh.

2. Ontrent Lichtmis doet op u graen,
En wacht niet dat het af sal slaen,
Hoe meer ghebeyt, hoe dierder goet,
Coopt vry als ghij dat hebben moet.

3. Comt Sint-Amant, bringt abundant,
Leeraers constant in 't vaderlandt,
Comt Valentijn, schinckt ons den wijn,
Soo sal't haest vastenavond zijn.

4. Den vastenavond Bacchus feest,
Wordt seer gheviert van minst en meest,
Hout dan in als de middelmaet,
Den aermen onghetroost niet laet.

5. Men plagh kansen te setten gaen,
Waerdoor veel ondeught wierdt gedaen,
Nu gaet men winnen het pardoen,
Hooren 's Paters lof en sermoen.

6. 'Sanderdaeghs seer verandert is,
't Vleesch moet dan wijcken aen den vis,
't Brassen aen 't vasten ock cedeert,

Een Cruys wordt ons ghepresenteert.

7. Is't immers vasten in dees maent,
Den versschen vis de borse praemt,
Van salm en harinck u gherieft,
Om te weycken alst belieft.

8. Als Sint Pieter sijnen stoel plant,
Dan commen d' oyvaers weer in 't land,
En sint Matthijs scheurt ons het ijs,
Den besten vis is dan pladijs.

1ste str.

Alhoewel men bij *spinrock* automatisch denkt aan het ernaar genoemde *Evangēlie* (zie jan. 7de str.), komt wat hier geaffirmeerd wordt, er niet in voor. *Spinrock* betekent hier volkswijsheid, bijgeloof in de aard van wat men in het *Evangēlie* aantreft; O.-L.-Vrouw Lichtmis (2 febr.): talrijke spreuken met dezelfde prognose als hier zijn bekend ¹⁹, b.v.

Schijnt de zon met Lichtmis hel
Komt vaak vorst nog streng en fel.

2de str.

doet op: sla (voorraad) in; *ghebeyt*: getalmd.

3de str.

St. Amandus (6 febr.): wellicht wordt gealludeerd aan het bekeringswerk van deze apostel in onze streken (*in 't vaderlandt*) en het stichten van vele kloosters ²⁰; H. Valentinus (14 febr.) ²¹.

4de str.

Als: alles.

5de str.

kansen setten: bet. onzeker. Verwijst duidelijk naar een gebruik dat dikwijls in "ondeugd" resulteerde. Misschien zijn de spinningen bedoeld, samenkomsten van jongeren ter gelegenheid van spin-avonden waar na het werk werd gedanst.

6de str.

cedeert: wijkt (voor); *een Cruys* : de vasten is een pijnlijke tijd, een kruis of belasting.

7de str.

de borse praemt : stelt de geldbeugel zwaar op de proef; *weycken* : in te leggen.

8ste str.

St.-Pieters Stoel te Antiochië (22 febr.)²²; St.-Mattias (24 febr.): algemeen bekende spreuk²³:

Sint-Matthijs
Breekt of maakt het ijs

of nog:

Sint-Matthijs breekt het ijs
En brengt het sap in 't rijs.

W.L. BRAEKMAN
(vervolgt)

NOTEN

1. U. Gent, G 2536. Niet in de *Bibliographie gantoise*. Onder nr. 2278 wordt daar wel het *Vermaen van de Moeder* opgenomen. Vanderhaeghen heeft dit boekje niet zelf gezien en schrijft het ten onrechte toe aan Augustijn Graet. Toch bezit de U. Gent er een exemplaar van.
2. W.L. Braekman, *Leven en Werk van de Gentse Rederijker Jacobus Hije (1667-1749)*, Fac. Univ. St. Louis, Studiecentrum 18de-eeuwse Zuid-Nederl. Letterkunde (Brussel, 2002), Cahier 21.
3. W.L. Braekman, "Bedelaars bij de Gentse of Ekkergermense Ommegang", *OvZ* 76 (2001), 27-31; dezelfde, "Ommegang in 1728 van het Gentse St.-Michielsgilde, beschreven door Jacobus Hije", *OvZ* 77 (2002); **-**"; "Gaaischieting op de Waldam te Gent in 1714", *GT* 31 (2002), **-**"; en dezelfde, "Vergadering van het jongerengEZelschap uit de Gentse Begijnengracht in 1707", in voorbereiding.
4. De belangrijkste daarvan worden in de hiernavolgende editie gesignaleerd.
5. Bij augustus: het laatste vers van str. 4, str. 5-8 en bij september de strofen 1-5. Verder zijn er op het einde, bij december, twee strofen die hier totaal verschillen van die in de almanak.
* De strofen zijn door mij genummerd. Wat tussen vierkante haakjes staat, is door mij toegevoegd; dit geldt eveneens voor de punctuering en de hoofdletters.
6. J. Van de Wiele, *De Markt* (Gent, Leuven, 1988), p. 130 en p. 40.
7. G. Celis, *Volkkundige Kalender voor het Vlaamse Land* (Gent, 1990²), p. 91.
8. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 95-96 en W.L. Braekman, "Driekoningenavond: koningsbrieven, -liederen en gedichten", *Volkskunde* 98 (1997), 1-40.
9. Over het ontstaan en de betekenis van deze naam, zie D. Th. Enklaar, *Uit Uilenspiegels Kring* (Assen, 1940), p. 64-68.
10. W.L. Braekman, *Hier heb ik weer wat nieuws in d' hand* (Gent, 1990), p. 101-128.
11. B. Baillieul, *De vier Gentse Hoofdgilden* (Gent, 1994), p. 28 en 30.
12. A. Van Gennep, *Le Folklore de la Flandre et du Hainaut français* (Paris, 1935-1936), p. 177 e.v.
13. D. Callewaert (ed.), *Die evangelien vanden spinrocke* (Kapellen, 1992), p. 108.
14. A. Paupert, *Les fileuses et le clerc* (Paris, 1990), p. 283: "Cellui qui le jour Saint Vincent loye (=lie) les arbres de son jardin... il aura cestui an plent de fruis".
15. P. Sébillot, *Le Folklore de France* (Paris, 1904), III, p. 378-379.
16. M. Broekhove, *Weerkundige Kalender voor het Vlaamse Land* (Gent, 1959), p. 38-39.
17. *Den Nederlandschen verstandigen Hovenier* (Gimblet, Gent, z.d.), p. 107.

18. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 111. Door hem overgenomen uit J.F. Willems, "Oude Rijm-almanak", *Belg. Mus.* 6 (1842), 308.
19. M. Broekhove, *Weerk. Kalender*, p. 47.
20. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 124.
21. *Idem*, p. 130.
22. M. Broekhove, *Weerk. Kalender*, p. 56 haalt die spreuk uit 1636 aan, zonder de bron aan te geven. G. Celis, *Volksk. Kalender* vermeldt eveneens het verschijnen van de ooievaars en de zwaluwen op deze dag (p. 132).
23. M. Broekhove, *Loc. cit.* en G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 132-133.

EEN SPEURTOCHT DOORHEEN OUDE FAMILIEPAPIEREN

Na het afsterven van de voorlaatste telg van het gezin August Clauwaert-Dhondt kwamen wij in het bezit van twee prachtige soldatenfoto's en een blikken doos met foto's en documenten. Leerrijk materiaal inzake familiegeschiedenis. Wijlen mijn vader Remi-Achiel Clauwaert (°Nazareth 5/2/1891 - + Gent 10/10/1978) was destijds ingedeeld bij de militieklas 1911.

Hij werd ingelijfd bij het 1ste Linieregiment (°) in de St. Pieterskazerne te Gent. Over zijn legerdienst heb ik hem nooit iets spectaculairs horen vertellen. Meestal ging het in de positieve zin.

Een Cie onderofficier moet echter een bepaalde indruk hebben gemaakt. De eerste sergeant-majoor, een Waal citeerde met de regelmaat van een klok een soort boutade:

"Premier sergeant-major Laplanche
Cinq galons sur chaque manche
qui a l' autorisation de supprimer
votre permission de dimanche".

Maakte W.O. 1 mee en werd krijgsgevangen genomen tijdens een patroeljetocht aan de brug van Diksmuide. Verweer scheen nutteloos omwille van een vijandelijke overmacht.

Na een dagenlange treinreis zonder eten - met o.m. een urenlange tussenstop in het Gentse St. Pietersstation (1) kwam hij ter bestemming aan te Hamburg. Vooreerst was het een normaal kampevenement tot hij werd tewerkgesteld bij een tuinbouwbedrijf in de omgeving van Hamburg. Als vervanging van de echtgenoot, welke eveneens onder de wapens was.

Het bracht een verbetering mee inzake voeding. Iedere dag moest hij per boot de Elbe oversteken om de groentenmarkt te bevoorraden.

Op het einde van de eerste wereldoorlog in 1918 werd hij bevrijd door muitende marinesoldaten van de Kriegsmarinebasis te Kiel (2).

Het fotoboek met tekst "Het Gent van toen" door A. Verbeke (1982) bracht ons een opheldering. Het 1ste Linierement was aanvankelijk gekazerneerd in de Citadel.

De Citadel werd opgetrokken onder het Hollands bewind. In 1819 besloot het Hollands bestuur de Stad Gent te versterken. De verdedigingslinie diende te worden gebruikt tegen Frankrijk.

Men vreesde voor een revanche na de nederlaag van Napoleon te Waterloo. In 1819 had een ontmoeting plaats tussen de hertog van Wellington, de Hollandse Inspecteur-Generaal Krayenhof en de Hollandse genieofficier Majoor Guy van Pittius. Deze laatste kreeg de verantwoordelijkheid van de uitvoering van de plannen.

In april 1823 werd de eerste steen gelegd. De vesting besloeg een totale oppervlakte van 43 Ha. De omwenteling van 1830 bracht een kentering. Met het slopen van de citadel werd een aanvang gemaakt in 1871 en is men begonnen met de inrichting van het huidige stadspark. Een aantal gebouwen bleven bestaan tot in 1907.

Een aantal eenheden artillerie- en infanterietroepen werden er gekazerneerd tot aan de voltooiing van de Leopoldskazerne in 1908.

Vanaf de Franse tijd tot na de 2e W.O. werd de St. Pietersabdij als kazerne gebruikt. Een van de maatregelen van de Franse Revolutie was een einde te maken aan de rol van de Kerk in de samenleving en de afschaffing van de kloosters. Het stadsbestuur verwierf in 1810 de abdij op voorwaarde dat de kazerne er zou komen.

Een voor ons niet nader bekende bron vermeldt dat in 1815 de Engelse Generaal Wellington op het St. Pietersplein een Engels leger in oenschouw nam. Het was in de periode van 1815 toen Lodewijk XVIII en het Franse Hof te Gent gevestigd waren.

In 1846 vroeg het Gents stadsbestuur aan architect Charles Leclerc-Restiaux om een marsveld (3) aan te leggen. In 1847 werden hiervoor de westelijke bijgebouwen gesloopt. Het werd de voorloper van het St. Pietersplein.

Tijdens de Hollandse periode werd de St. Pieterskazerne toegewezen aan de infanterie. De volksmensen spraken over de kleine- en de grote kazerne. Deze laatste was gelegen op de Kattenberg (4) of de huidige Leopoldskazerne.

Na de Belgische onafhankelijkheid werden in de St. Pieterskazerne talrijke voorzieningen aangebracht.

Vanaf 1849 ging op het St. Pietersplein de eerste halfvastenfoor door.

Tijdens de bezetting '40-44 vond de militaire formatie Vlaamse Wacht er een onderkomen. Na de bevrijding in 1944 werd het plein een tijdlang gebruikt als oefenveld voor het nieuwe Belgische Leger. Het bestond voornamelijk uit vrijwilligers.

In de naoorlogse periode nam de rijkswacht zijn intrek in de St. Pieterskazerne. Nadien kregen zij de gebouwen aan de Groendreef ter beschikking. In 1950 besloot het Stadsbestuur de gebouwen aan te kopen en er een cultureel centrum uit te bouwen. Pas in 1972 was de overdracht een feit.

Jos CLAUWAERT

GERAADPLEEGDE WERKEN

- Les monuments de la ville de Gand par Prosper Claeys (1905)
- Dagblad De Gentenaar van 4/1/68: Gentse parken - Het Citadelpark door Roger Martens (ps. Roger d' Exteyl)
- Het Citadelpark te Gent (V.T.B. Toeristische Bibl.) 1965 door Luc Lekens
- Ghendsche Tydinghe nr. 3 jg. 1986
- Gandavum nr. 3 - 1999
- De Gentenaar Magazine 13/3/98 en 21/9/99
- Encyclopedie van de Vlaamse Beweging deel 2 (1975)
- In het openluchtmuseum te Gent de Arteveldestad door Suzanne Janssens (1980)

NASCHRIFT

- (1) Dit werd ons medegedeeld door zijn oudste zuster Marie Clauwaert
 - (2) De Duitse schrijver Theodoor Plievier schreef hierover met kennis van zaken een roman "s Keizers Koelies". Uitgave Coronaboek (1953)
Plievier diende tijdens de eerste wereldoorlog bij de Kriegsmarine en nam deel aan de matrozenopstand te Wilhelmshaven in 1918.
 - (3) Het groot encyclopedisch woordenboek Verschueren vermeldt: Marsveld: campus martius (lat. veld van Marsj) - aan mars gewijd veld in het oude Rome, waar krijgsoefeningen, verkiezingen en belangrijke rechtszittingen werden gehouden.
 - (4) Het hoogste gedeelte van de St. Peterswijk en van de gehele stad was tot kort na de eerste wereldoorlog een van de slechtst befaamde wijken van de stad. Kattenberg was de naam van een grote cité, waar nu de universiteitsgebouwen zijn in de Jozef Plateaustraat. De sloping verliep in 1880. De straatnaam Kattenberg heeft niets te maken met de benaming van het huisdier. Een cat of chatte is een uitkijkpost van een versterking.
 - (5) Vlaamse Wacht - militaire formatie tijdens W.O.II en opgericht in mei 1941. De Vlaamse Wacht werd opgericht met het oog op de aanstaande aanval op de Sovjetunie en talrijke bezettingstroepen het land moesten verlaten. De wachters namen de verplichting op wachtdiensten te vervullen onder en met de Duitse Wehrmacht op het grondgebied België en Noord-Frankrijk.
- (°) Oudere familieleden hebben mij heel lang geleden verteld, dat ik dolle pret had toen ik op de schoot van mijn moeder het lied aanhoorde "k Ben zo content bij het eerste regiment". Dit doet bij mij de vraag rijzen of dit met het regiment van wijlen mijn vader had te maken.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 4-5-6 JUNI

4 Juni 1482

Eerste steenlegging door Voorschepen Adrien Vilain van een nieuw Schepenhuis der Keure. Het werd voltooid in 1484.

Het bleef bewaard en ligt midden in het stadhuiscomplex.

4 Juni 1482

Contract tussen Cornelis De Bont en het Magistraat voor de vervaardiging van 4 hechtsels voor “de pijpers van den belfroite”. (Embleem van onze Kring).

4 Juni 1517

Dood van Jan Van Cauwenberg, Abt van de St-Pietersabdij van 1490 tot 1517. Toen hij gebeten werd door een razende hond ging hij voor zijn genezing op bedevaart naar St-Hubert.

4 Juni 1578

Dood van Charles de Berlaymont.

Hij maakte deel uit van de “Consulta”, een Geheime Raad die ingesteld werd door Filips II. Voor elke belangrijke aangelegenheid moest Margareta van Parma het advies van deze Raad inwinnen.

Bij het aanbieden van het smeekschrift der Edelen aan Margareta van Parma op 5 April 1566 stond hij aan haar zijde en deed hij de historische uitspraak “Ce ne sont que des gueux”.

Hij wordt omschreven als “un homme de Cour rapace, plus suffisant que bien doué”.

4 Juni 1694

Dood van Mgr. Albert de Hornes, 12e Bisschop van Gent van 1681 tot 1694. Hij werd geboren op 25 Februari 1642 te Kasteelbrakel.

Zoals zijn voorganger verbood hij in zijn testament dat zijn begraafing zou gebeuren met de luxe met dewelke een bisschoppelijke begraafing gewoonlijk gebeurde en dat er een monument op zijn graf zou opgericht worden.

4 Juni 1773

Geboorte in “Den Gouden Leeuw”, op de hoek van de Lange Munt en de Onderstraat, van Jozef Kieckepoost.

Deze originele en kleurrijke figuur leed aan geen enkel inferioriteitscomplex en noemde zichzelf nederig “Den Ontwerp-Maeker van Oost-Vlaanderen”. Wij weten niet of hij een devies had, maar “Small is beautiful” zal het alleszins niet geweest zijn.

Enkele van zijn ontwerpen: het verbreden van de Burgstraat. Daarvoor moest het Gravensteen wel afgebroken worden, maar dat was geen enkel bezwaar voor onze visionair.

De Aula van de Universiteit wilde hij volledig vrij maken door alles wat er rond stond af te breken.

De Kouter moest een groot plein worden door de sloping van al wat er stond tussen onze huidige Kouter en de Ketelvaart, het Koophandelsplein en de Korte Dagsteeg.

Een project dat hem zeer nauw aan het hart lag was de rechtstreekse verbinding van Gent met Drongen. In een brief aan Willem I schreef hij: “Om onze weg te trekken, een lijn zoude moeten getrokken worden van de toren van Akkergem op dien van Drongen, zonder agt te nemen op het belet ‘t welke eenig gebouw ofte andere zaeke mogelijks zoude komen te wege brengen.

Hij zoude genoemt worden de “Kiekeweg””

Willem I zal wel even opgekeken hebben toen hij enkele regels verder het verzoek las van onze Jozef om, moest de weg uitgevoerd worden, zijn naam te mogen veranderen in “Kiecke”.

U ziet het, een geniale man die 200 jaar te vroeg geboren werd. Nu zou hij ongetwijfeld een van de topambtenaren geweest zijn van ons Ministerie van Openbare werken, zoniet de Minister zelf.

Niets ontsnapte aan zijn waakzaam oog. Op alles had onze Kiecke-poost een visie en hij zorgde ervoor dat er de nodige ruchtbaarheid aan gegeven werd. Ook op schijnbaar onbenullige zaken. Zo voerde hij een campagne tegen de vieze gewoonte van het pruimen van tabak in de kerken, want, waar dacht u dat het extract van een sappige “chique” belandde? Precies. Hoogst irriterend voor de neerknielende, boetvaardige gelovigen. Onze ontwerpmaker had dus niet altijd ongelijk.

Bij Keizerlijk decreet werd hij in 1809 “adjudicaire du service des enterrements”, anders gezegd de officiële begrafenisondernemer. Het lag voor de hand dat de Gentenaars met hun ingeboren drang om aan alles en iedereen een bijnaam te geven de naam Kiecke-poost al lang vervormd hadden tot “Kiekepoot”.

Vandaar het gekend Gents gezegde om iemand aan te duiden die overleden is: “Hij ès bij Kiekepoot”.

4 Juni 1787

Dood van de gekende orgelbouwer Pieter Van Peteghem.

Hij werd geboren te Wetteren op 24 Januari 1708 maar kwam zich in 1733 in Gent vestigen.

Buiten het orgel van de Baudeloo-abdij waarop de jonge Mozart speelde in 1765, bouwde hij (onder meer) ook nog orgels voor de St-Martinuskerk, het Begijnhof, het Augustijnenklooster, het klooster der Dominicanen, de St-Michielskerk, de St-Jacobskerk, den Nieuwen Bosch.

Zijn zonen, kleinzoon en achterkleinzoon werden ook orgelbouwers.

4 Juni 1805

Opening van een Stadsbibliotheek in de kapel van Baudeloo.

4 Juni 1819

Geboorte van Charles de Kerchove de Denterghem.

Gedurende 24 jaar was hij Burgemeester van Gent.

Hij behaalde aan onze Universiteit het diploma van Ingenieur van Bruggen en Wegen. Hij doet zijn intrede in de politiek als provincieraadslid in 1849. Hij is dan 30 jaar.

1857 schijnt een goed jaar voor hem te zijn, want hij wordt verkozen tot Voorzitter van de Liberale Grondwettelijke Vereniging, tot gemeenteraadslid en kort daarna wordt hij ook nog benoemd tot Burgemeester.

Een gezellige en gastvrije man, een noeste werker, geen grote redenaar, maar een toegewijde burgemeester.

Groot van gestalte, was hij met zijn lange baard een representatieve figuur.

Er kan een merkwaardige parallel getrokken worden tussen hem en Emile Braun.

Alle twee joviale burgemeesters met een imposante baard, beiden waren ingenieurs met visie die verder zagen dan hun neus lang was, alle twee hebben zij hun stempel gedrukt op Gent.

De onmetelijk rijke Charles de Kerchove was sinds 1859 Voorzitter van de Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde. Hij bezat prachtige serres en, aan de Nieuwe Wandeling, een van de mooiste wintertuinen van Gent. Daaraan herinnert nu nog de Wintertuinstraat. Er ging geen prijskamp voorbij zonder dat hij er aan deelnam en er de een of andere ereprijs behaalde.

Het was onder zijn burgemeesterschap dat de gronden van de gewezen Citadel door de Stad aangekocht werden. Het officieel onderwijs werd sterk uitgebreid en het aantal leerlingen van de stadsscholen steeg van 5.000 tot 19.000. Vernoemen wij nog de inrichting van het Burgerlijk Hospitaal in de Bijloke, de nieuwe gebouwen van het Instituut voor Wetenschappen, de herinrichting van de Academie, het graven van de Verbindingsvaart, het verbreden en uitdiepen van het Kanaal van Terneuzen.

Hij gaf zijn ontslag wegens gezondheidsredenen in 1881 en zou het jaar na-

Charles de Kerchove-de Dentergem.

dien overlijden in zijn huis in de Burgstraat.

Vele jaren na zijn dood werd hem nog steeds de zaak van “Het Zwart Hondenken” verweten. Dit café was het lokaal van de wevers. In 1859 werd de kas aangeslagen die bestemd was als steun aan de stakende arbeiders. Maar het staat vast dat hij daar voor niets tussen zat en dat het Parket, slecht geïnspireerd door de Procureur des Konings verantwoordelijk was voor deze domme daad.

Een ergere beschuldiging -en deze helaas volledig gegrond- is dat hij als Burgemeester verantwoordelijk was voor de uitdrijving van de begijnen van het St-Elisabethbegijnhof.

Hij werd als Burgemeester opgevolgd door zijn schoonzoon Hippoliet Lippens.

Zijn monument onder de vorm van een fontein, ontworpen door Hippoliet Le Roy, werd ingehuldigd op 24 Juli 1898.

4 Juni 1820

De vermaarde Franse toneelspeler Talma (1763-1826) is terug in Gent. Hij zal hier in de schouwburg 6 voorstellingen geven, o.a. Britannicus, Andromaque en Mithidrate van Racine. Ofschoon de prijzen der plaatsen aanzienlijk verhoogd werden, loopt de schouwburg telkens bomvol.

Deze lievelingsacteur van Napoleon was vroeger reeds in onze stad, namelijk tijdens het eerste bezoek van Napoleon trad hij op op 14 Juli 1803.

4 Juni 1822

Pieter Frechier, meester schoenmaker en zijn echtgenote Joanna Blomme, viëren hun gouden bruiloft. Plechtige H.Mis in de St-Jacobskerk, stoet, banket, bal.

In de stoet bewondert men 4 praalwagens met “maagdekens en mammelukken”, de koets van de gelukkige jubilarissen en 52 rijtuigen waarin... 300 schoenmakers hebben plaats genomen. Waaruit blijkt dat schoenmakers niet altijd bij hun leest blijven.

4 Juni 1842

Opening van de Salon Napoleon.

Het was de tuinbouwer Spae die hem liet bouwen naast zijn woning.

4 Juni 1872

Dood in Den Haag van Johan Thorbecke.

Te Zwolle geboren op 14 Januari 1798 was hij hier Professor aan de Universiteit waar hij Economie en Volkenrecht doceerde.

Hij woonde op de hoek van de Bennesteeg en van de Veldstraat.

In oktober 1830 trapte hij het hier af en ging doceren in Leiden. Hij werd later Eerste Minister in zijn land en voerde een nieuwe grondwet in waarbij de macht van Willem I beperkt werd.

4 Juni 1886

Eedje Anseele wordt door het Gents Assisenhof veroordeeld tot 5 maanden gevangenisstraf.

4 Juni 1918

Dood te Brussel van August Hendricx.

Deze schrijver van Gentse toneelstukken werd geboren op 1 april 1846.

Zijn vader had een bakkerij in de Slijpstraat. Als kind van een groot gezin moest hij vroeg gaan werken. Hij kwam in contact met verschillende kunstenaars en volgde lessen aan het Conservatorium en de Academie. Hij legde zich aanvankelijk toe op de beeldhouwkunst, maar na een tijdje in Parijs, Londen en Amerika gezeten te hebben trekt hij naar Brussel en wordt er souffleur en later regisseur aan de Vlaamsche schouwburg.

Hij schreef volksliederen, schetsen, novellen, maar zou vooral bekendheid verwerven als schrijver van toneelstukken. En die waren talrijk. Wij citeren er enkele: "Aangebrande Hutsepot" (een parodie op Faust), "Triconie en Cie" (werd bekroond), "Kosterliefde", "Cupido op Krukken", "Oom Felix", "Verboden Vrucht", "Achter 't Slot", "Per Express" en de gekende "Familie Klepkens" en "Prima Donna".

Dit laatste stuk werd vertaald in het Frans en in het Engels en er bestond ook een Waalse versie die veel succes kende in Luik.

Het valt te betreuren dat deze stukken niet meer opgevoerd worden want ze zouden nog veel mensen aan het lachen kunnen brengen.

Er wordt algemeen aangenomen dat het door Karel Waeri vaak gezongen liedje "De Eerste Vrouw" door hem gemaakt werd, maar in het manuscript van Karleke heeft hij onderaan de tekst genoteerd "Brussel, Aug. Hendricx".

4 Juni 1940

Geboorte van Wilfried Morbee.

Die naam zegt u niets? Misschien zijt gij beter vertrouwd met zijn pseudoniem: John Massis!

Wat sommigen anderen ook mogen beweren, toch wel "De Stirkste Man van Gent".

Hij volgde een opleiding Electro-Mechanica aan het Don Bosco-instituut in St-Denijs-Westrem maar belandde al vlug in het circuscircuit.

Op het einde van zijn leven werd hij ziek, zijn krachten namen af, hij kreeg een depressie en werd opgenomen in het Guislaingesticht. Gedurende een week-

endverlof pleegde hij zelfmoord op 12 Juli 1988.

5 Juni 1305

Ondertekening van het Verdrag van Athis tussen Philippe le Bel en Robrecht van Béthune.

Bij de dood van zijn vader Gwijde zat Robrecht nog gevangen. Philippe stemde er slechts in toe hem bezit te laten nemen van de grafelijke macht na hem dit verdrag te hebben laten ondertekenen.

Het werd "Le Traité d' Iniquité" genoemd en de gemeenten weigerden dit vernederend verdrag te aanvaarden.

5 Juni 1557

Dood van de Gentse Dominicaan Joannes Van den Bundere, alias Bunderius. Leraar in de godgeleerdheid werd hij 3 maal prior van het klooster.

Hij schreef talrijke theologische werken in het Latijn die in het Nederlands vertaald werden door Petrus Bacherius.

5 Juni 1648

Feest op de Paradeplaats om het Verdrag van Munster te vieren.

Zo veel viel er nochtans niet te vieren want bij dit Verdrag werd de Schelde gesloten en Gent aldus afgesneden van de zee.

5 Juni 1780

De Schepenen besluiten alle weken een halve schelling af te houden van de soldij van de "stadswaeckene" mannen voor de aankoop van 2 hemden.

5 Juni 1924

Dood van Emile Claus in zijn villa "Zonneschijn" te Astene.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" 2002 - N° 4 - pp. 186-205 en N° 5 - pp. 262-277.

6 Juni 1637

Dood van Pieter Huyssens.

Alhoewel hij geen Gentenaar was heeft hij hier in onze stad een paar dingen gezet waar wij ook nu nog niet nevens kunnen kijken.

Hij werd geboren in Brugge in 1577. Als zoon van een meester-metser werd hij al vroeg vertrouwd met bouwwerken. Op zijn 20e treedt hij toe tot de Jezuiten als lekebroeder. Na een kort noviciaat in Doornik wordt hij naar Douai gestuurd waar hij gedurende 4 jaren allerlei klusjes zal opknappen. Zijn oversten sturen hem dan naar Maastricht waar hij meer dan 10 jaar zal blijven en waar hij de Collegekerk zal bouwen. Vandaar wordt hij naar Antwerpen gestuurd en

wie bouwt daar de prachtige Carolus-Borromeuskerk? Jawel, lekebroeder Pieter Huysens. Na zo iets is zijn reputatie gemaakt en er wordt op hem beroep gedaan voor de bouw van de St.-Loupkerk in Namur.

Iedereen is niet even gelukkig met de realisaties van Huysens, zo ook Pater-Generaal van de Orde die vindt dat hij de zaken wat te luxueus bekijkt, wat aanleiding geeft tot grote uitgaven. Het wordt Pieter verboden zich nog met architectuur bezig te houden. Daar komt gelukkig verandering in want een jaar later zal Aartshertogin Isabella een kapel laten bouwen in haar paleis en ze richt zich tot de Provinciaal met het verzoek Pieter Huysens de plannen te laten maken. Zo iets kan men natuurlijk moeilijk weigeren aan een Aartshertogin. Pieter mag eerst naar Italië gaan om er de mooiste bouwwerken van dit land te bestuderen. In 1628 staat de kapel er en daar zal het gelukkig niet bij blijven.

Gedurende de beeldenstorm was de kerk van de St-Pietersabdij te Gent vrijwel volledig verwoest. De Abt Joachim Schaeyck besliste ze af te breken en een nieuwe te laten optrekken. En voor dat werkje dacht hij onmiddellijk aan Pieter Huysens.

De Jezuïten konden moeilijk weigeren hun lekebroeder uit te lenen want hun Orde in Gent was altijd zeer welwillend bejegend geworden door de Abt.

Onze St-Pieterskerk werd dus ontworpen door deze lekebroeder en het is duidelijk te zien dat zijn reis naar Italië sporen nagelaten had op zijn ontwerp.

Hij zou evenwel zijn werk nooit aanschouwen want men bouwde ongeveer een eeuw aan deze kerk en toen ze af was, was hij al 90 jaar dood.

In Gent maakte hij ook nog, in opdracht van Bisschop Triest, de plans voor het Seminarie, nu het Klein St-Bavo.

Pieter Huysens overleed in het Jezuïtenklooster in Brugge.

6 Juni 1695

Bezoek aan Gent van Willem van Oranje III.

Deze Koning van Engeland, Schotland en Ierland werd geboren in Den Haag in 1650 en stierf te Londen in 1702.

6 Juni 1787

De Schepenen der beide Banken keuren een 24-bladzijden lange protestnota goed tegen de hervormingen van Keizer Jozef II.

6 Juni 1806

Geboorte van Charles Onghena.

Gent kan er zich op beroemen heel wat uitstekende graveerders geproduceerd te hebben en Charles Onghena was er één van.

Het zat er al vroeg in bij hem. Op zijn 12e was hij al aan het graven en als hij

16 is komt zijn eerste medaillon tot stand: een kop van Ceres. Op zijn 18e waagt hij zich reeds aan portretten met een kop van Napoleon en de buste van een begijn.

Het is dan ook niet te verwonderen dat hij op zijn 20e aan onze Academie de Eerste Prijs wegkaapt voor “Dessin d’ après l’ antique”. Toen reeds was hij medewerker van de “Messenger des sciences et des arts”. Daar had men al vroeg zijn talent ontdekt en men vertrouwde hem de reproductie toe van schilderijen, tekeningen en kunstvoorwerpen die dit tijdschrift moesten illustreren. In totaal maakte hij voor de “Messenger” 350 platen.

Maar ook vele anderen deden beroep op hem voor de illustratie van hun boeken en tijdschriften, zo d’Huyvetter voor zijn “Zeldzaamheden”, Voisin voor zijn “Annales de l’ Ecole flamande”, de Vereniging van Numismaten voor haar “Les Médailles historique de Belgique”.

Deze zeer behendige tekenaar graveerde o.m. portretten van Tacitus, Filips de Goede, Vesalius, Aartshertogin Isabella, Marcus van Vaernewyck.

Hij was zeer actief in het toen rijk bloeiende cultureel leven in onze stad.

Het was op dit soort mensen dat men destijds beroep deed om deel uit te maken van de stedelijke “Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten”; naar een politieke kleur werd toen niet gevraagd. Hij zou er 52 jaar lid van zijn.

Zoals vele artiesten in die tijd was hij een verwoede verzamelaar van kunstvoorwerpen, edelsmeedwerk, penningen, prenten. Kort voor zijn dood werd het grootste deel van zijn collectie verkocht. Een aanzienlijk deel ervan bevindt zich nu in het buitenland.

Charles Onghena woonde in de Veldstraat in een huis dat verdween toen deze straat verbreed werd.

Hij stierf op 16 December 1886 op 80-jarige leeftijd.

6 Juni 1926

Geboorte van François Zenner, misschien beter bekend als FAF.

Deze free-lance grafische ontwerper, cartoonist, illustrator ging na St-Barbara naar St-Lucas waar hij in 1952 een Gouden Medaille behaalde.

Hij illustreerde o.m. het boek over de bezetting van het Gravensteen door de studenten in 1949, “De Gentse Keukenrubriek” van Richard Vankenhove en maakte talrijke ontwerpen voor belangrijke bedrijven en voor de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen.

Sinds vele jaren is hij de cartoonist van het “Informatieblad S.O.S. Gent”.

6 Juni 1978

Sluiting van het Rolleke op de Oude Schaaapmarkt.

Zattekuls en andere ordeverstoorders kregen tot in 1902 gratis logies in de “Mammelokker”. Daarna belandden zij in de oude lokalen van het vondelingen-gesticht.

Het schijnt dat de sfeer daar minder gemoedelijk was dan in de Mammelokker en dat het comfort niet van dien aard was om daar enthousiaste brieven naar huis over te schrijven. Wel te verstaan was er niemand die zich daar aan stoorde tot wanneer - ongeveer een kwart eeuw geleden - een gemeenteraadslid er een nacht mocht doorbrengen, want parlementaire onschendbaarheid is een privilege dat slechts voorbehouden is aan hogere klassen. En toen kwam er meteen een einde aan het Rolleke op de Oude Schaaapmarkt.

Hugo COLLUMBIEN

19de EEUWSE VONDELINGEN KREGEN RARE NAMEN ENKELE AANVULLINGEN

Hierbij enkele aanvullingen bij het artikel van Daniël Van Ryssel “19de eeuwse vondelingen kregen rare namen” in Gh. T. 2002/5 p. 278/289.

Volgens de bron die ik raadpleegde werd de, in het artikel vermelde, Benoit De Bruylof gevonden op 9 augustus 1808 en zou toen twintig dagen oud geweest zijn.

Zoals de meeste van de Gentse vondelingen werd hij uitbesteed aan een gezin op “den buiten”, namelijk op 9 augustus 1811 bij de weduwe van Pierre Janssens te Drongen.

Volgens diezelfde bron zou Isidoor Engelschilt (Engelschen Schilt) gevonden zijn op 16 december 1817 als pasgeborene. Op 19.12.1817 werd hij uitbesteed aan August De Brabander te Drongen. Op 2.1.1819 verhuisde hij naar het gezin van Pierre De Bouvere te Drongen om dan uiteindelijk op 7.4.1820 uitbesteed te worden aan het gezin van Pierre Verbeke te Drongen.

Dat de bedenkers van vondelingennamen over een rijke fantasie beschikten blijkt uit de hiernavolgende reeks namen van Gentse vondelingen die allen werden uitbesteed aan gezinnen te Drongen. Daarbij hebben we gepoogd een verklaring te vinden voor die namen.

1. Vondelingennamen die verwijzen naar de vindplaats:

Vestibule Du Vestibule	vestibule: portaal, gevonden in een portaal
Viennois	Viennois: inwoner van Wenen, mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
De Lieve	gevonden in de buurt van de Lieve (eventueel ook in de betekenis van liefvallige)
Van den gang	gevonden in een gang

Terre	gevonden op de grond
Parterre	
Dorval	komt vermoedelijk van d'Orval, mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
Derue	straat, gevonden op straat
La Chapelle	kapel, gevonden in of aan een kapel
Laboureur	Landbouwer, boer, akkerman, ploeger, gevonden in een veld?
Duc	hertog, mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
Du bois	Van den Bosch(e), gevonden aan of in een bos
De la Trinite	drievuldigheid, mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
Caverne	hol, spelonk, gevonden in of aan een hol of spelonk
De Paris	mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
Meiereboom	-ofwel gevonden aan een zogenaamde meiboom -ofwel gevonden aan een boom waaronder vroeger de vierschaar zetelde (een meier is een gerechtelijk ambtenaar)
Dalamontagne	Van den Berghe, gevonden aan of op een berg of heuvel (Blandijnberg?)
De Cloitre	klooster, gevonden aan een klooster
Du Chaume	stoppelveld (ook stoppel, riet, dakstro, boerenhut, halm), gevonden in een stoppelveld
Du Caveau	kelder, gevonden aan of in een kelder
Tilleul	linde, gevonden onder een lindeboom
Linde	
Onderlinden	
de la Farme	mogelijk van "ferme", boerderij, gevonden aan een boerderij
Montblanc	mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
Du coutel	mogelijk van coutellerie, een messenwinkel, gevonden aan een messenwinkel
Onderboom	gevonden onder een boom
Groenselmerct	gevonden op de groentenmarkt
Ossenmarct	gevonden op de ossenmarkt
Canon	mogelijk gevonden aan het Groot Kanon
Stoel	gevonden op of aan een stoel
Van Kamer	gevonden in een kamer
Carton	gevonden in een stuk karton of kartonnen doos
Van den Solder	gevonden op een zolder
Eyckbosch	gevonden aan of in een eikenbos
Van Den Braesem	brasem: vissoort, gevonden in de buurt van een viswater
Brochet	snoek: vissoort, gevonden in de buurt van een viswater
Hemellucht	gevonden onder de blote hemel
Majorca	mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
De Casino	gevonden aan de casino, het kind werd gevonden op 29 januari 1937, de Gentse casino aan de Coupure werd in 1835 opgetrokken door Louis Roelandt
Acre	akker, gevonden op een akker
Auvergne	mogelijk gevonden aan een herberg met die naam
Van Verre	waarschijnlijk kon men de vondeling reeds van ver zien liggen

Water	gevonden in de vuurt van een water of waterloop
Koolaart	gevonden in of aan een koolkelder of in de buurt van een hoop kolen (mogelijk ook in de betekenis van een groente)
Jansdijk	gevonden in de buut van een dijk met die naam

2. Vondelingennamen die verwijzen naar de karaktertrekken van het kind

La Vertu	deugd, eerbaarheid
L'Heureuse Heureux	gelukkig, blij
Grele	mogelijk van grêle: spichtig, lang en dun. schraal, schril, fijn, pieperig (eventueel ook van grêlé: pokdalig)
Pressé	gehaast
De Stil	mogelijk van "de stille"
Galant	aardig, keurig, fatsoenlijk, hoffelijk
Bonami	goede vriend
Bienheureux	goedgeluimd
Malvenne	mogelijk van malveillant: kwaadwillig, kwaadgezind, onwillig
Intrepide	onverschrokken, stoutmoedig
Tortillard	mogelijk van tortiller: kronkelen
Patelain	vleier
Troubadour	volkszanger
Sanspeur	zonder vrees
vogel	fladderend als een vogel, piepklein als een vogel?
Lune	nuk, humeur
Feleyn	mogelijk van felin: katachtig, vals, sluw
Jolie Coeur	goed hart
Martial	krijgshaftig

3. Vondelingennamen die verwijzen naar het uitzicht van het kind:

Narcisse Fleur Fleuris La Rose	een bloem
Sale	vuil, vies, morsig, smerig, gemeen, slecht
Blondin	blond

4. Vondelingennamen die verwijzen naar de kledij van het kind of naar producten en voorwerpen die werden aangetroffen op het kind:

Poudre	poeder
De Spelder	spelden
Du Lin	gewikkeld in lijnwaad
De Billiet	gevonden met een biljet
Capuchon	kap, gewikkeld in een kapmantel
Cornette	knipmuts
Bijl	gevonden met een bijl
Cand	gevonden in een stuk kant of kanten kleed
Vaes	gevonden met een vaas
Echarpe	gewikkeld in een sjerp
Calogoet	naakt gevonden

5. Vondelingennamen die verwijzen naar de oorzaken van het te vondeling leggen of het lot dat de vondelingen beschoren is:

Du Lot	het lot, eventueel in de betekenis van "noodlot" of "geluk hebben"
Lafortune	de fortuinlijke
l' Amour	liefde, eventueel in de betekenis van "vrucht van de liefde"
De Loise	mogelijk van loisir: vrij zijn
Alliance	verbintenis of huwelijk, eventueel in de betekenis van "vrucht van een verbintenis of huwelijk"
Improvist Onverwacht	onverwacht, in de voksmond "een ongelukje"
Schaep Mouton	mogelijk in de betekenis van "een schaapje van een kind"
Temoin	getuige, eventueel in de betekenis van "getuige van een verboden liefde"
Geval	zonder commentaar
Vrijaert	een aantal vondelingennamen eindigen op de uitgang "aert", wat zoveel betekent als "iemand" - in dit geval mogelijk in de betekenis van een "vrij persoon"
Pardon	verontschuldiging
Samarien	mogelijk verwijzend naar de "Barmhartige Samaritaan"

6. Vondelingennamen die verwijzen naar het tijdstip van het vinden:

De Nacht	gevonden tijdens de nacht
Helderzon	gevonden bij zonneschijn
Lune	mogelijk in de betekenis van "maan", gevonden bij maanlicht

7. Vondelingennaam die verwijst naar een historische gebeurtenis:

Een toch wel bijzondere vondelingennaam is die van Napoleon Verwacht. Hij werd gevonden op 8 mei 1810. Op dat ogenblik was Napoleon Bonaparte onderweg naar Gent. We kunnen ons levendig voorstellen dat de notabelen en de bevolking van Gent die dag druk in de weer waren om de komst van de keizer voor te bereiden.

Midden in die drukte werd onze Napoleon Verwacht gevonden. De keuze voor een naam lag dan ook voor de hand.

Op 9 mei 1810, de dag nadat het kind gevonden werd, ontving Lieven Bauwens uit de handen van de keizer het Legioen van Eer.

David MAES

DE KAPEL VAN HET 'S GRAVENSTEEN TE GENT

Onderstaand artikel verscheen in het tijdschrift "KUNST" van sept-okt 1934.

We zouden in het herstelde 's Gravensteen te Gent twee opschriftbordjes willen veranderen. De vergissing is klaarblijkelijk en de wijziging ware geen titanenwerk; daarom ben ik nog naïef genoeg te verhoppen dat het Congres het noodige doen zal bij het Bestuur der stad Gent - of moet daarvoor soms een ministerraad belegd worden?! - ten einde de bezoekers van die nationale middeleeuwse relikwie, hoe bijgewerkt ook, trouwer in te lichten. Hoe de misgreep gebeurd is weet ik niet, of ga ik niet naspeuren; maar de spontane uitroep van meerdere vreemdelingen, waarmee ik de zoogezegde kapel van 's Gravensteen binnentrad, is veel beteekend: "Nou, is dat de slotkapel!", "Was that the chapel of the County-Court?", "Oh non, pas de blague!", "Das ist keinerlei eine Kapelle!". U begrijpt dat het wel wat vernederend is te moeten hooren hoe vreemde leeken den draak steken met de officieele inlichtingen welke onze Conservatoren het willen op de mouw steken!

Om daaraan te verhelpen troostte ik me de moeite de enkele volgende beschouwingen aan te teekenen, en zult U wel het geduld hebben die een paar minuten te volgen.

De "Gids voor den bezoeker van het 's Gravensteen te Gent", opgesteld door de Heeren Jozef de Waele, bouwmeester belast met de herstelling van het 's Gravensteen en van het Sint-Veerleplein, en Alfons Van Werveke, conservator van de Muzeums van Oudheden en van de Historische Monumenten der stad Gent" (November 1925) leidt ons op blz. 23 naar de 1ste verdieping van het Poortgebouw, en verklaart in vetten druk: "Geheel deze verdieping heeft gediend tot gevangenis voor misdadigers tot in den aanvang van de XVIIIde eeuw."

Inderdaad is het niet te loochenen dat deze zaal gediend heeft tot gevangenis, en dit zelfs al van heel vroeg. De oudste vermelding welke ik daarvan gevonden heb is die in de rekeningen van 1360; men dekt met lood de poort "là li prisonnier gisent" (1). En in de "Recette générale de Flandre" (1 janvier 1459 (n.s.) - 31 décembre 1460, folios 105v° et 108v°) vinden wij weer betalingen gedaan voor de herstelling van het plat boven de poortgevangenis:

Item pour auoir osse la couverture de bois pardessus les prisons estant dessus la porte du chastel qui estoit toute pourrie et jcelle remise tout de nouuel dessus couvrir de plonc.

Item pour auoir refait et remise toute la couverture de plonc pardessus la porte dudit chastel dessoubz laquelle couverture len tient la prison du tourier... (2).

Van oudsher dus heeft men gevangenen opgesloten in deze mooie zaal; de archieven zeggen het ons duidelijk. En daar tegenover staat nergens geschre-

ven - naar ons weten - dat ze ooit kapel is geweest.

In de rekeningen spreekt men meermalen van de kapel van het Steen, maar zelden of nooit wordt hare ligging nauwkeurig bepaald.

Dat is begrijpelijk; al de toenmalige belanghebbenden wisten wel waar de kapel van den Graaf gelegen was; maar het is erg vervelend voor ons. Onze navorschingen kunnen maar steunen, eenerzijds op weinig bepalende oude papieren, anderzijds op splinternieuwe steenen (althans voor de z.g. kapel, gelukkiglijk in mindere mate voor het poortgebouw).

In 1360, wanneer de groote bouwwerken aan den gang zijn op het 's Gravensteen, worden 37 pond 7 stuivers betaald "pour couvrir la grant sale et la chapelle" en in 1361-62 weer "pour faire recouvrir le grande sale et la chapelle" (3).

Maar wàar was die kapel gelegen? - Naar aanwijzing van den waterput dien men ontdekte - zoo in de XIVde als in de XIXde eeuw "sous un mur entre le donjon et la chapelle ou salle d'armes" (4), moet die kapel dus gelegen zijn ten Westen van den meesten toren. Er kan hier dus geen sprake zijn van de kapel van het poortgebouw, ... maar evenmin van die welke de "Gids voor den bezoeker" thans aanwijst!

Ten westen van den meesten toren bouwde men eene kapel voor den Raad van Vlaanderen in de XVIIde eeuw, en in 1655 stak men de deur, die nu nog bestaat, door den muur tusschen de groote Gerechts- en Ontvangstzaal en die Kapel. Of verbouwde men toen maar enkel een XIVde eeuwsche kapel die daar zou gestaan hebben? Er móét daar inderdaad toch een kapel geweest zijn, vermits de daar zoo even aangehaalde waterput gelegen was "tusschen meeste toren en kapel"?

Ongelukkiglijk blijft er van die kapel niets méér over dan enkele onbepaalde en goed dichtgemetselde sporen van arkaden. Maar van welken stijl?

En A. Van Werveke veronderstelt dat toch ook, vermits hij zegt dat in 1425 het hoektorentje van den meesten toren "langs den kant van het Gewat" (5) neerstortte en *door de kapel viel*. Hij haalt de oorkonden der herstellingswerken aan:

Autres ourages fais au chastel de monditseigneur appelle sgrauen steen a gand, ou len tient la chambre du conseil tant pour lune des tourelles qui cey de hault en bas par mj et sur la chapelle couuerte de plonc, enuiron la chandeleur cccc xxv et autrement.

A philippe de Calquere et gleselin latte, maistre couureurs de tieuls lieu de gand, pour auoir couuert de tieule et estoupe plusieurs traux sur les tois estans emprez la chappelle dudit chastel lequel tous estoit rompu et percie en plusieurs lieux, parce que partie des pierres de la dite tourelle estoient deheult en bas sur jcellui.

A maistre Jehan doutre charpentier... pour auoir charpente et répare lui ij^e par

six jours ladite chappelle qui estoit rompue en plusieurs lieux par le ceoir de ladite tourelle (6).

Hij zegt verder: "Ik heb niet gevonden dat het torentje werd heropgebouwd" en zoo komt het dat ge op dien hoek van den meesten toren geen torentje ziet bij de gravuur van Sanderus (7).

Inderdaad.

Maar waarom zegt hij dan in zijn "Gids..." dat de kapel ten Oosten van den meesten toren is gelegen? Dit Noord-Westertorentje kon toch niet op den Oostkant van den meesten toren vallen?

Doch er is nog meer: in die oorkonde spreekt men wel van "tourelle" maar niet van "donjon". En kijkt, op het poortgebouw van de gravuur van Sanderus ontbreekt eveneens het hoektorentje "langs den kant van het Gewat". Is het misschien dat torentje dat afviel, door het plat van de kapel, en niet herbouwd werd?

De archieven zijn dus zeer onbepaald, en gewagen:

- 1) van het verdiep van het poortgebouw: als gevangenis, misschien éénmaal als kapel;
- 2) van de kapel ten Oosten van den meesten toren: niets;
- 3) van een kapel ten Westen van den meesten toren.

Wij zeiden echter reeds dat wij niet zinnens waren archeologische of historische navorschingen te doen in oude papieren. Wij gaan tot den bouw zelf, en onderzoeken zijn samenhang en zijn onderdeelen, met het oog op onze dubbele thesis:

- 1) Wij loochenen niet dat het poortgebouw heeft gediend tot gevangenis, maar wel dat het tot gevangenis werd gebouwd, en bevestigen daarentegen dat dit verdiep werd opgevat als kapel.
- 2) Wij loochenen niet dat men ooit de goddelijke diensten zou gecelebreerd hebben in het Oosterzaaltje van den meesten toren, maar wel dat het werd gebouwd als kapel.

Gaan wij even binnen in het verdiep van het poortgebouw.

Waarom is het niet mogelijk dat deze zaal gebouwd werd als GEVANGENIS?

- 1) Omdat ze de mooiste zaal is van het Steen; ja, de eenige waarvan de muren architectonisch versierd zijn met blindbogen de eenige waar die gracieuze dubbelzuiltjes werden gebruikt, de eenige die pseudo-apsisvormig eindigt. In de XIIde eeuw lag het nu juist niet in de zeden de gevangenen zoo hoffelijk te ontvangen, zoo spacicus te huisvesten, zoo overvloedig licht te geven; denkt maar even aan de akeligheden van den Donkeren Put!
- 2) Omdat de vensters niet voorzien waren van ijzeren staven (misschien waren de gevangenen toen meer beschaafd en dachten die niet aan ontvluchten!)
- 3) Omdat een losse houten vloer me eveneens nogal broos voorkomt om mis-

dadigers op te sluiten, vooral wanneer die planken juist boven de uitgangspoort liggen! Trouwens in al de burchten zijn de gevangenissen steeds gelegen, niet op eene verdieping, maar in den ondergrond; en wanneer men in de XVIIde en XVIIIde eeuwen gevangenen opsloot in deze zaal zag men zich genoodzaakt ze in een ijzeren munit te steken, die men "suikerlade" noemde.

4) Omdat de gevangenen de verdedigers van den burcht wel erg in de voeten moesten loopen wanneer het kasteel belegerd werd: vooral dat wij hier staan in de eerste en voornaamste verdedigingsplaats: de ingangspoort! 20 m uit den ringmuur vooruitstekend!

5) Omdat die apsis en die twee fijne torenkamertjes van geene betekenis zijn in eene gevangenis.

Neen, deze zaal werd niet gebouwd als gevangenis, maar wel als KAPEL:

1) Meerdere Duitsche romaansche burchten hebben hunne slotkapel boven den ingang, o.m. die te Gelnhausen, te Trifels en te Münzenberg (8).

2) Zoo is de sierlijke binnenbouw te verklaren. De christen middeleeuwsche vorsten die ter kruisvaart uittogen en die bij hunne kasteelen eene kapel bouwden, vereerden het H. Misoffer zoo hoog dat ze van hunne slotkapel een juweeltje maakten (9).

3) Daarom werd hier aan het voorste venster den vorm gegeven van een kruis; het eenige kruisvenster van het kasteel!

4) Om het altaar te bevatten werd die pseudo-apsis gebouwd; daarom die verhooging van den vloer (het altaar moet immers een onpaar getal treden verheven zijn, en moet op een steenen vloer staan); daarom dat gewelf boven de apsis.

5) Hier is het koor dan ook georiënteerd, wat niet het geval is voor de zg. kapel nevens den meesten toren; het altaar zou daar langs den Noordkant gestaan hebben volgens A. Van Werveke (10).

Men kan hier echter tegen opwerpen: Hoe in dit geval te verklaren:

1) de menigvuldige werpgaten in vloer en muren? - In 't romaansche en 't vroeg-gothische dienden de kerken en kapellen dikwijls als verdedigingsplaats (vb. O.L. Vrouw te Maastricht, St. Barthélémy te Luik...); benevens de burchten waren zij immers de eenige sterke steenen bouwwerken. A fortiori dus mocht men een slotkapel als versterkte plaats ontwerpen.

2) het gemak in het linkertorentje? - Heel zeker stond dat daar oorspronkelijk niet: het komt immers terecht nevens den plechtigen ingang van het Steen! Het werd er later geplaatst boven een werpgat.

Déze verdieping werd gebouwd als kapel, en **niet de kamer nevens de bovenste zaal van den meesten toren**, die, samen met het onderverdiep en de twee zuidelijke niet herstelde zaaltjes, de woonst zal hebben uitgemaakt van den kastelein.

1) Er is geen plaats voorzien voor het altaar. Van Werveke spreekt van den

Noordermuur alsof dàartegen het altaar zou gestaan hebben. Ik herhaal dat ik niet betwisten wil of daar, ja dan neen, ooit een altaar gestaan heeft, maar toch is het klaarblijkend dat geen enkel architectonisch element de plaatsing van een altaar verraadt, en toch waren de middeleeuwen zeer expressieve bouwmeesters.

2) Deze zaal is niet ingetogen, zelfs niet ingesloten, maar staat in rechtstreesch verband met de feestzaal!

3) Ze vertoont geen enkel religieus karakter, wijl al de andere slotkapellen zoo stemmig waren; de vensters zijn zuiver burgerlijk en voorzien van ingemetselde zitbanken, wat weer geen zin heeft in eene kapel.

4) In deze zaal is een groote schouw gemetseld. Wel, dan was hier zeker de kapel niet, want Van Werveke haalt zelf eene oorkonde aan van 1410 waarin men leest “dat de kapel ‘s Winters verwarmd was door een vuur in een aarden pot” (11). In een open haard brandt men toch boomtakken en -tronken die op den grond of op brandijzers liggen! Verder zegt hij “dat de grond was beleid met stroo om aan de koude te weerstaan”. Waarom zou men in deze kleine kamer, die men deugdelijk verwarmen kan met den grooten haard, meer kou lijden dan bv. in de enorme feestzaal? en waarom zou men voor de korte stonden van den goddelijken dienst stroo moeten leggen op dezen vasten vloer? - Niet op dezen vloer lei men stroo, maar op dien van de kapel in het poortgebouw, die enkel bestaat uit losse planken waaronder de wind vrij kan blazen door den doorgang. In deze kapel is ook geen open haard die groot vuur kon branden, en zoo is het te verklaren dat men hier in de koudste morgenden voor enkele uren vuur stookte in een aarden pot.

En zoo zijn wij weer aangeland aan ons uitgangspunt, ditmaal - verhoop ik althans - met de verzekering dat wij in de oorspronkelijke slotkapel van den Graaf van Vlaanderen staan. Wij hebben gepoogd het aan te toonen, niet met het uitpluizen van archieven, niet met harde hoofdbrekerij, maar door eenvoudig eens de oude muren zelf te bekijken. En deze muren zijn nog juist van de best bewaarde van den oorspronkelijken bouw; de jongste herstellingswerken hebben hier geen splinternieuwe zaal gebouwd, maar enkel de oppermuren versterkt en het plat vernieuwd.

En ik besluit met den wensch dat de opschriftbordjes van deze twee plaatsen ten spoedigste mogen gewijzigd worden!

BESPREKING

Dr. M. Deruelle meent dat de verbouwingen van ‘s Gravensteen niet behouden zijn, dat men niet zien kan of de kapel van het poortgebouw oorspronkelijk een houten of een steenen vloer had en dat de slotkapellen nooit los staan van het kasteel.

Br. Leopold antwoordt dat de muren van de kapel juist 't minst hersteld werden, en men aan een muur toch wel zien kan of hij een gewelf droeg - waarop een steenen vloer liggen moet - of houten balken waarop de planken werden genageld. De kapel van Maria van Bourgondië te Mechelen lag aan den overkant van de straat; de kapel van het slot te Falaise is gebouwd te midden van den koer.

Jhr. Van Nispen tot Sevenaer doet opmerken dat de poortkapellen meest zijn toegewijd aan den Aartsengel Michaël.

NOTEN

- (1) Aangehaald door NAP. DE PAUW, in *Bulletijn van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Gent*, deel 9, 1901, blz. 327.
- (2) Aangehaald door A. VAN WERVEKE, *op. cit.* 10, 1902, p. 73.
- (3) Aangehaald door NAP. DE PAUW, *op. cit.* 9, 1901, p. 328-329.
- (4) NAP. DE PAUW, *op. cit.* 9, 1901, p. 330.
- (5) A. VAN WERVEKE, *op. cit.* 10, 1902, blz. 71.
- (6) *Recette générale de Flandre*, N° 367, 1 janvier 1425 o. s. au 31 décembre 1427, f° 134 v° Archives du département du Nord à Lille; aangehaald door A. V. WERVEKE, *op. cit.* 10, p. 71.
- (7) SANDERUS, *Flandria Illustrata*, I, p. 168, uitg. 1732.
- (8) A. SPRINGER, *Kunstgeschichte*, II, blz. 228.
- (9) *Idem.*
- (10) Gids voor den bezoeker..., blz. 39.
- (11) Gids voor den bezoeker... blz. 39.

Drs. Br. LEOPOLD

STURTENDE REGEN EN WAAIENDE SARGIËN IN 1671(1)

Op 27 september 1671 arriveerde de graaf van Monterrey, gouverneur-generaal der Zuidelijke Nederlanden te Gent en ging logeren in de Sint-Pietersabdij. Conestabel (commandant der stedelijke artillerie) Geeraert Van Halle kreeg de opdracht hem te begroeten met drie eresalvo's van alle kanonnen *rontom de stadt*. Hij gebruikte daarvoor de inhoud van twee tonnen buskruit (236 pond = 102,39 kg.) (2) uit het arsenaal boven de Petersellepoort.

En aangezien de heiligverklaring datzelfde jaar van Franciscus Borgia (derde generaal van de jezuiten, +1572) nog moest worden gevierd, dienden die salvo's ook daarvoor, wat twee vliegen in één klap maakte. Wat de notuleerder die dag bijzonder getroffen heeft was de regenval... *wanneer het gheel den avont reghende dat het sturte.*

En op *Sente Barbaradach* (4 december) van datzelfde jaar, hielden de kanonniërs schietoefeningen op de batterij in de Bijloke... *alle de canoniers scoten om te naeste... als het soo sariens (sic) waeyde dat me niet en coste rechte staen.* Zij mochten daarna hun patrones gaan vieren op kosten van de stadskas en kregen daarvoor 48 stuivers. Zij waren met zijn zessen.

De pijpestelen bestonden toen wel maar waren nog niet tot in de regenwolken geraakt, de sargiën echter zijn er niet op vooruit gegaan, ze waaien niet meer... althans voor zover mij bekend.

NOTEN

(1) SAG. Reeks 136/5, Bundel 1652 ad 1673.

(2) H. Doursther. Dictionnaire universel des poids et mesures anciens et modernes. Amsterdam 1965.

E. OSSIEUR

HERDENKINGSDAGEN IN 2003

Wat gebeurde er

25 jaar geleden.

6 Januari 1978: De gewezen café “Het Vosken” op de Nederkouter, samen met het daarnaast gelegen huis, stort volledig in.

6 Juni 1978: Sluiting van het “Rolleken”.

9 Augustus 1978: Dood van Johan Daisne.

50 jaar geleden.

17 Mei 1953: Dood van de oudheidkundige Baron Pierre Verhaegen.

13 Juli 1953: Dood van de architect Amand Janssens.

21 Juli 1953: Dood van Pol Anri, leraar aan de toneelschool en gewezen Directeur van de Kulderschool.

75 jaar geleden.

2 Januari 1928: Opening van de kliniek van de Bond Moyson in de St-Margrietstraat.

24 Februari 1928: Dood van de architect Henri Geirnaert.

28 Mei 1928: Officiële opening van het Oudheidkundig Museum in de Bijloke door Prins Leopold en Prinses Astrid.

25 Juli 1928: Grote brand in het Guislaingesticht.

6 Oktober 1928: De laatste trein vertrekt uit de Zuidstatie.

2 December 1928: De kunstschilder Robert Van Cauwenberghe die de Prijs van Rome gewonnen heeft, wordt hier triomfantelijk ingehaald.

100 jaar geleden.

16 Januari 1903: Dood van Julius Vuylsteke.

20 Juli 1903: Inhuldiging in het Oud Begijnhof van het gedenkteken aan Georges Rodenbach.

150 jaar geleden.

7 Januari 1853: Charles Nolet neemt een brevet op zijn elektrische horloges.

7 Februari 1853: Het leger krijgt beschikking over de nieuwe manege.

9 Juni 1853: Geboorte van Jean Delvin.

1 September 1853: Eerste steenlegging van de St-Annakerk.

24 December 1853: De moordenaar Leopold Lachaert wordt in het Spanjaards-kasteel ge Guillotineerd.

175 jaar geleden.

9 Februari 1828: Het eerste schip dat rechtstreeks van Amerika komt vaart de Gentse haven binnen.

31 Juli 1828: Geboorte van Auguste Gevaert, de componist van de Artevelde cantate.

200 jaar geleden.

11 Januari 1803: Geboorte van de geschiedkundige Henri Moke.

8 Juli 1803: Oprichting van de Handelsbeurs.

14 Juli 1803: Napoleon te Gent met Joséphine.

9 September 1803: Geboorte van Dr. Daniël Mareska.

18 Oktober 1803: Geboorte van de filantroop Hippoliet Lammens.

250 jaar geleden.

26 Oktober 1753: Geboorte van de archeoloog en geschiedschrijver Kanunnik Martin De Bast.

27 December 1753: Inhuldiging van de Coupure.

300 jaar geleden.

23 December 1703: Eerste steenlegging van de Kerk van de Discalsen.

500 jaar geleden.

23 November 1503: Dood van Margareta van York.

DUVEL

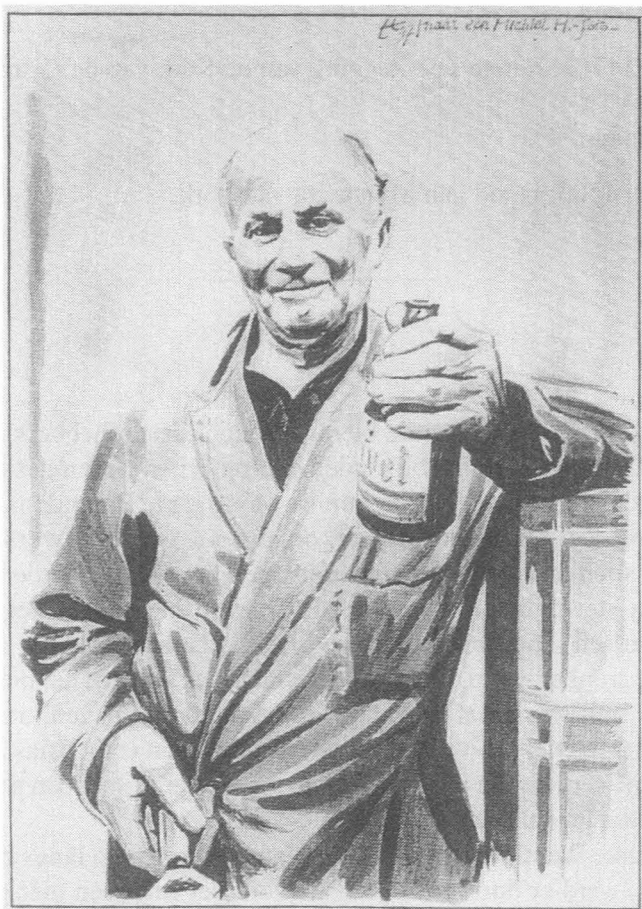
Duvel is ongetwijfeld een van de bieren die door de liefhebbers in het algemeen en de Gentenaars in het bijzonder zeer op prijs worden gesteld.

Het bier wordt gebrouwen door de familie Moortgat te Breendonk. De oudste voorvaderbrouwer, Jan Leonard, afkomstig uit een brouwersfamilie uit Steenhuffel, stichtte in 1871 te Breendonk een brouwerij-boerderij, waarvan de brouwerij steeds belangrijker werd. Er werd begonnen met een kleine productie van een blond bier van hoge gisting, dat aanvankelijk alleen in de omgeving gedronken werd. Het duurde echter niet lang tot het bier ook in de hoofdstad in trek was en afzet vond. Jan Leonard had negen kinderen. Zijn zonen Albert (brouwer) en Victor (verdeler), zetten met enthousiasme en werklust het bedrijf verder.., en alles verliep zo vlot dat er al snel een paar keer per week met paard en kar bier naar Brussel werd gevoerd.

Pas na de Eerste Wereldoorlog en na een lange zwerfroude langs brouwerijen in Schotland, werd er door de Moortgats voor het eerst een bier gebrouwen, "een goddelijk proces", dat gelijkenis vertoonde met de toen zeer gesmaakte Engelse "ales", van hoge gisting en met nagisting in de fles, gebaseerd op Tsjechische en Sloveense hopvariëteiten. Het bier kreeg aanvankelijk de naam "Victory Ale", maar nadat een vriend van de broers, schoenmaker Van de Wouwer, het had geproefd en het als "nen echten duvel" had omschreven, werd het in 1923 gecommmercialiseerd onder de naam "Duvel"

Op dat moment was het aandeel van Duvel (amper 60 hectoliter per drie maanden of 3.000 bakken per jaar) niet meer dan 5 % van de totale productie van de brouwerij. Nadat in 1965 een samenwerking met Tuborg werd aangegaan is de groei sterk toegenomen. Vanaf het midden van de jaren zeventig steeg de populariteit van Duvel zowel in binnen- als buitenland... en vandaag vormt de productie van Duvel 85 % (meer dan 2.400.000 bakken) van de totale bierproductie van de brouwerij. Behalve Duvel produceert Moortgat ook Bel pils, Maredsous en Passendale.

Edgard (Eddy) tange is sinds 1959 de patroon van het eeuwenoude café

Jan Deheegher.

't Keetje (keetje betekent o. a. grote kan; veel voorkomende naam van cafés) in de Sint-Pietersnieuwstraat, recht tegenover het Rectoraat. Een historische gevel en een bekend studentencafé waar talloze muzikale, literaire, plastische (de twee zonen van Eddy zijn kunstschilders) e. a. culturele en alternatieve optredens van linkse signatuur (politieke vluchtelingen, maoïsten, trotskisten) werden georganiseerd. De werknemers van dagblad Vooruit, o.a. ook Louis Paul Boon, en het personeel van de belastingdiensten in de Guinardstraat voelden zich al evenzeer thuis in het café. Omdat de patroon er altijd naar gestreefd heeft een uitgebreid assortiment kwaliteitsbieren aan te bieden, verkende hij herhaaldelijk de Vlaamse gemeenten op zoek naar betere bieren. Zo kwam hij midden van de jaren zestig via een klant ook in Breendonk terecht waar hij met Victor Moortgat een akkoord afsloot om zijn bieren naar Gent te brengen. Café 't Keetje was het allereerste café in Gent waar Duvel verkrijg-

baar was... en het heeft geen haar gescheeld of Eddy werd verdeler van Moortgat. De grote doorbraak van Duvel in Gent gebeurde echter op de Gentse Feesten, die in dezelfde periode nieuw leven werden ingeblazen door Walter De Buck. Daar werd het bier echter niet in de bekende 33 cl. flesjes met 8,5 % alcohol, maar gefilterd in 25 cl. flesjes en met een groen etiket aangeboden. En of het bier er gesmaakt werd. Op sommige dagen was er een omzet van meer dan 500 bakken. Na Gent kwam voor Duvel de kust aan de beurt.

Een van de klanten van het café en tegelijk ook een goede vriend van Eddy was Jan Cornelis Deheegher. Verhalen over Jan, Bert De Clerck, de Zeerloper, Dolle Mina's en vele andere regelmatige bezoekers van 't Keetje, evenals zijn avonturen in het Canadese leger tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft Eddy de afgelopen jaren gebundeld in twee bundels getuigenissen... en hij schrijft inmiddels verder aan een derde deel.

In 1957 huwde Jan Cornelis Deheegher (Watou 1911 - Gent 1984) te Breendonk met Maria Hendrika Moortgat (Breendonk 1919), de oudste dochter van Albert, vader van 12 kinderen, brouwer en burgemeester van Breendonk. Het paar vestigde zich in de K.L. Ledeganckstraat 19 te Gent, een stad die Jan goed kende vermits hij er sedert zijn zevende jaar verbleef. Na de vroegtijdige dood van vader was zijn moeder, ondanks haar christelijke overtuiging, immers van oordeel dat haar zoon niet in het pastoorstadsje Poperinge maar in Gent school moest lopen. Na de lagere en middelbare school behaalde hij er het diploma van Technisch Ingenieur Brouwer en nadat hij was afgestudeerd is hij enige tijd werkzaam geweest in een brouwerij te Tongeren. Jan Deheegher stamde uit een brouwersfamilie maar ging hier in Gent aan de slag als fabrikant van "dallen" (grote vierkante tegels om trottoirs en pleinen te plaveien). Toen zijn bedrijf van tegels niet langer rendeerde (1971), schakelde hij over op de hem vertrouwde bierbranche en hij opende een depot van schoonvaders brouwerij. Door zijn toewijding en werklust kende het Gentse depot een hoge vlucht en het assortiment bieren van Moortgat verspreidde zich heel snel over heel Vlaanderen. Jan Deheegher was een typische West-Vlaamse commercant: goed van inborst, gul, hartelijk, begrijpend voor de verzuchtingen van zijn afnemers, met een zwak voor West-Vlamingen, groot supporter van wielrenner Willy Planckaert en Club Brugge... al ging hij, als hij een voetbalwedstrijd wou zien, altijd naar A.A. Gent. Een ware volksvriend, overal een graag geziene gast en altijd bereid om een extra rondje, en zonder enig probleem ook verscheidene rondjes of zelfs een hele ton aan te bieden... wat vooral door studentenclubs en andere klanten met veel dorst maar weinig centen bijzonder op prijs werd gesteld: "Van Meneer Jan" of "Van Jantje Moortgat" zoals hij door de intimi werd genoemd. Jan was een levende reclame voor het product waarin hij handel dreef. Nu nog leeft hij in de herinnering van iets oudere klanten van de cafés waar hij geregeld kwam voort als een sympathiek en vrijgevig man. Op

zijn doodsprentje schreef zijn dochter o. a.:

Je was gelukkig,
thuis, onder de brouwers, je medewerkers
en je studenten.
Je was een harde werker,
Je was fier West-Vlaming te zijn.

Na zijn overlijden werd het depot op hetzelfde adres verder geleid door zijn echtgenote en nadien door zijn dochter Veerle en haar echtgenoot, die thans ook zetelen in de raad van beheer van brouwerij Moortgat. Een niet onbelangrijk deel van de productie van Duvel vindt nog steeds zijn weg naar het Gentse, waar het bier in ieder café kan worden gedronken. Verder vindt Duvel een grote afzet in Nederland, Engeland, Frankrijk, Amerika, Canada en is verkrijgbaar in nog enkele tientallen landen.

Daniël VAN RYSSEL

BIBLIOGRAFIE

Eindelijk! Daar zaten wij al zo lang op te wachten.

Stijn Meersseman heeft enkele jaren monnikenwerk verricht om een Register op te stellen op de 8 delen van Frans De Potter's "Gent van den oudsten tijd tot heden". Men was geïnteresseerd in een bepaald Gents onderwerp, achtte het waarschijnlijk dat de Potter daar wel iets over geschreven zou hebben, maar begin maar eens te zoeken in die 4.679 bladzijden van dit standaardwerk. Vrijwel hopeloos.

Al deze miserie is nu voorbij. De Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent publiceerde dit 575 bladzijden dik Register als Deel XXVII van zijn "Handelingen".

Alles netjes alfabetisch geklasseerd.

Persoonsnamen: op pp.35-350. "Galle, Godin" (deken van de schilders): V/607.

Namen van plaatsen, straten, wijken: pp.351-421. "Oordeelbrug" (zie ook Pont de Voltaire): 1/177, 111/32, VIII/159-160, 211-214, 218, 302.

Huizen en Gebouwen: pp.423-491. "Grenaetappels, de Dry" (Brabantstraat): IV/481.

Themata: pp.493-499. "Vondelingen": VII/175-177.

Een werkinstrument van onschatbare waarde te koop aan de spotprijs van 850 fr. Slimmeriken zijn lid van de Maatschappij en ontvangen het gratis.

Nog steeds bij de M.G.O.G. verscheen “Handelingen Nieuwe Reeks Deel LV”, 526 bladzijden dik.

Als Gentse onderwerpen noteerden wij:

- Georges Declercq: Een Karolingisch lekenabt in Gent.
Einhard en de Gentse abdijen van Sint-Pieters en Sint-Baafs.
 - Nicolas Mazeure: Het “Chronicon” van Johannes van Thielrode: een Baafse kruisbestuiving tussen historiografie en diplomatisch bronnenmateriaal.
 - Hannelore Van Hamme: Stedelijk particularisme versus vorstelijke centralisatie en hun impact op de bestraffing van criminaliteit in het vijftiende-eeuwse Gent (ca. 1419-ca.1480).
 - Daniël Lievois: Gijsselbrecht van Meerlo, een Gentse beeldsnijder in het laatste kwart van de 15e eeuw.
 - Marie Christine Laleman: Het prinselijk hof Ten Walle in Gent: recent onderzoek en nieuwe inzichten.
 - Stijn Bussels: Een onuitgevoerde intrede in Gent van Justus de Harduyn en David Van der Linden.
 - Sylvie De Smet: De Burgerlijke Rechtspraak voor de Gentse Schepenbank van de Keure. Organisatie, Personeel, Procedure en Archief.
 - Wout De Vuyst en Guido Everaert: De handelsbeurs. De metamorfoses van de Gentse Hoofdwacht (18e - begin 20e eeuw).
 - Eva Wuyts: Wereldtentoonstelling Gent 1913 in metaal vereeuwigd: een iconologische case-study van expomedailles.
 - Joachim Derwael: “Il vaut mieux prendre souci de la qualité que de la quantité. De sociale achtergrond van de Gentse sportverenigingen op het einde van de 19e en begin van de 20e eeuw.
 - Romano Tondat: De geboorteplaats van Keizer Karel.
 - René Vermeir: Romano Tondats betoog van naderbij bekeken.
- En tot slot van Leen Charles, Marie Christine Laleman en Valérie Meillander: Bibliografie van de geschiedenis van Gent 2000-2001 met 349, hoofdzakelijk Gentse, items.
- Prijs: 21,25 Euro. Gratis voor de leden.

H.C.

HIJ WAS NAAR PARIJS

Uit “Onder de Wekkinge” (1925) nemen wij dit “verhaolijnkse” over.

Hij heette Louis Verdonck.

Hij woonde, ‘t is nu vijftig jaar geleên, in een gesloten huis in de Kammerstraat.

Op de deur prijkte eene koperen plaat waarop in schoone zwarte letters te lezen stond:

LOUIS VERDONCK
MARCHAND-TAILLEUR

Want hij was meester-kleermaker, een der principaalste van de stad.

Hij werkte met vele gasten en had vele kalanten onder de goede burgerij.

Hij werkte naar de fijnste snee: die chic wilde gekleed zijn ging bij Louis Verdonck.

Alle jaren in het begin van het seizoen trok hij naar Parijs om er de laatste mode af te kijken en de nieuwste modellen mee te brengen.

Bij alle groote kleermakers, kleermaaksters, modisten was dat in dien tijd de gewoonte.

't Huis gekomen zonden zij dan *à leur honorable clientèle* een fraaie gesteedrukte circulaire "Pour annoncer leur retour de Paris avec les dernières modes et les hautes nouveautés de la saison".

Op zekeren dag kreeg Louis Verdonck - die uitgeslagen was - een goê gedacht.

Hij overpeinsde in *zijn-eigen-zich* zelve dat die reizen naar Parijs hem veel geld kostten.

Zij kostten hem zooveel te meer geld om dies wille dat onze meester-kleermaker nog al 'nen liefhebber was van "roksneppen". Anders gezegd, hij zag geerne de "schuûne meiskens".

Nota bene: hij was ongetrouwd.

In de woelige wereldstad speelde hij nog al zijnen boer, floreerde in de "Folies-Bergères", in de "Moulin-Rouge", in het "Palais de l' Eldorado", overal in een woord waar er maar snelle poezen te vinden waren.

Hij kreeg kriebelingen als die ferm geblankette, gepoederizeerde, fijn geparfumeerde en ultra-gedecolleteerde Venuskinderen hem verleidelijk toelonkten, "Mon Chéri" of "Mon petit brun" heetten of hem verzochten haar een oogebliksken gezelschap te houden.

Hij kon tegen 't refuseeren niet... dan smolten de gouden Napoleons (1) in zijnen porte-monnaie, dat het eene benedictie was.

Louis Verdonck werd ouder, wijzer, min "kattepierig".

Hij werd verstandiger en zoo kreeg hij nen inval.

- Après tout, zoo rasonneerde hij, ik kan die kostelijke voyagie wel afschaffen, ik kan gebaren dat ik naar Parijs ga.

Als ik goed mijn plan trek -ni vu ni connu- 'k zal mij 'nen dag of vijf in mijn huis opsluiten; voor iedereen ben ik uit de stad, mijn meissen zal er mij niet uitklappen.

Ik kan naar Parijs schrijven om de laatste modellen van het seizoen, mijne circulairen verzenden als naar gewoonte en de toer is gespeeld.

Louis Verdonck lachte in zijne vuist.

“‘t Is eender en gelijk, ik en ben toch onder geen hinne gebroed” besloot hij met zelfvoldoening.

En zoo gezeid, zoo gedaan.

Op zekeren avond annonceerde hij aan zijne vrienden met dewelke hij alle dagen in het “Café du Nord” op staminêe ging, dat hij ‘s anderendaags als naar jaarlijksche gewoonte om de nieuwe modes naar Parijs trok.

Ze wenschten hem goede reis en veel leute en veel plezier: de farceurs trokken hem een veelbeteekenend oogsken. Hij wist wat dit wilde zeggen.

Het huis werd van onder tot boven gesloten, de “blafeturen” ingehangen.

Meneer was voor niemand sprekelijk, voor niemand niet.

Hij zat oolijk weggestoken op een bovenkamer.

Bakker, vleeschouwer, kruidenierswinkel, waren door Toria verwittigd dat zij de thuiswacht had: Meneer was naar Parijs.

Alles liep naar wensch af.

Alsof men het geroken had kwam er al die dagen geen mensch aan de deur bellen.

‘t Werd Zaterdag, zonder het minste ongeval.

Louis Verdonck was nu al drie dagen weg.

Hij zou, zooals vroeger, dan Maandag avond thuis komen.

‘s Morgens waren de nieuwe modellen uit Parijs toegekomen. De brieven-dragen had ze met de eerste post aan Toria afgegeven.

De collectie was compleet.

Niets mankeerde.

Louis Verdonck was in “zijnen hof” (2).

Onze kleermaker mocht dus gerust slapen.

In den voormiddag kroop hij naar zijne bovenkamer en zette zich naarstig aan het overzien der lijst van de klanten die van zijne terugkomst moesten verwittigd worden.

Dat was een heel “karreweitje” waar aan hij peurde tot rond den noen.

Na het eten zou hij als naar gewoonte een uilken vangen en daarna de fameuze circulaire op hare pooten stellen.

Niemand zou hem derangeeren: hij had het kot alleen.

Toria ging op visite bij eene oude Tante die in ‘t Groot begijnhof woonde aan de Brugschepoort.

Zij zou er “kafée” blijven drinken en voor de vijven niet terug zijn.

Louis Verdonck had zich dien middag een beetje overslapen.

Zijne hersens waren moe van ‘t nazien, ‘t schrijven en herschrijven dier lange adressenlijst.

Het wekkerde vier uur op het Belfort toen hij pen en papier in handen nam.

De circulaire moest kost wat kost af. Dat paksken moest van zijn herte.

Hij liet 'nen grooten zucht.

't Was peerdenwerk voor hem; hij was een knap kleermaker maar precies geen schriftgeleerde.

Na een beetje zuchten en duchten begon hij:

“Monsieur Louis Verdonck, Marchand-Tailleur, breveté de S.M. le Roi des Belges, a l'honneur d' informer son honorable clientèle que”... hier werd hij in zijn geschrijf onderbroken door een oorverdoovend lawijd, dat van de straat tot hem kwam.

Men maakte er een helsch gedruisch.

- Nondedjuu, riep onze kleermaker opspringend, 't zijn weeral die vervloekte schooljengens die onz' ruste komen stuÿren en heel de straete overhuÿp zetten.

Wacht een beetje...

Hij wilde naar het venster toe doch bedacht zich.

- Mij niet laten zien, besloot hij.

Maar het lawijd werd grooter en grooter, de heele bende jongens was nu juist onder zijne deur aan 't kijven, vechten, stampen, slaam om er hoorendul van te worden.

Zij hotsten en botsten tegen de keldervenster, tegen de voordeur dat het huis er van daverde.

't Werd onuitstaanbaar.

In een koleire trok Louis Verdonck, zonder zich verder te bedenken en alles vergetend ditmaal, het venster rekkewijd open, stak zijnen kop op straat en riep:

- Raspoilde-goed wilde een beetje van mijn zulle blijven en elders gaen “kadyl” maeken!

De jongens keken omhoog, lachten en spotten. Sommigen stelden hem 'nen neuze, anderen staken hun tong naar hem uit.

Louis Verdonck werd woedend.

Hij stelde hen een vuist en dreigde.

- Kleine sloebers, g'hêt kansse dâ'k naer Parijs ben; anders kwam ek benêen en ge zoedt allemaal schuppen onder ulder kl..... oefen krijgen!

NOTEN

(1) Napoleons: goudstukken van twintig frank.

(2) In zijnen hof zijn: uitermate in zijn schik zijn.

Lodewijk DE VRIESE

FOTO VAN EEN VERDWENEN GENTS MONUMENT

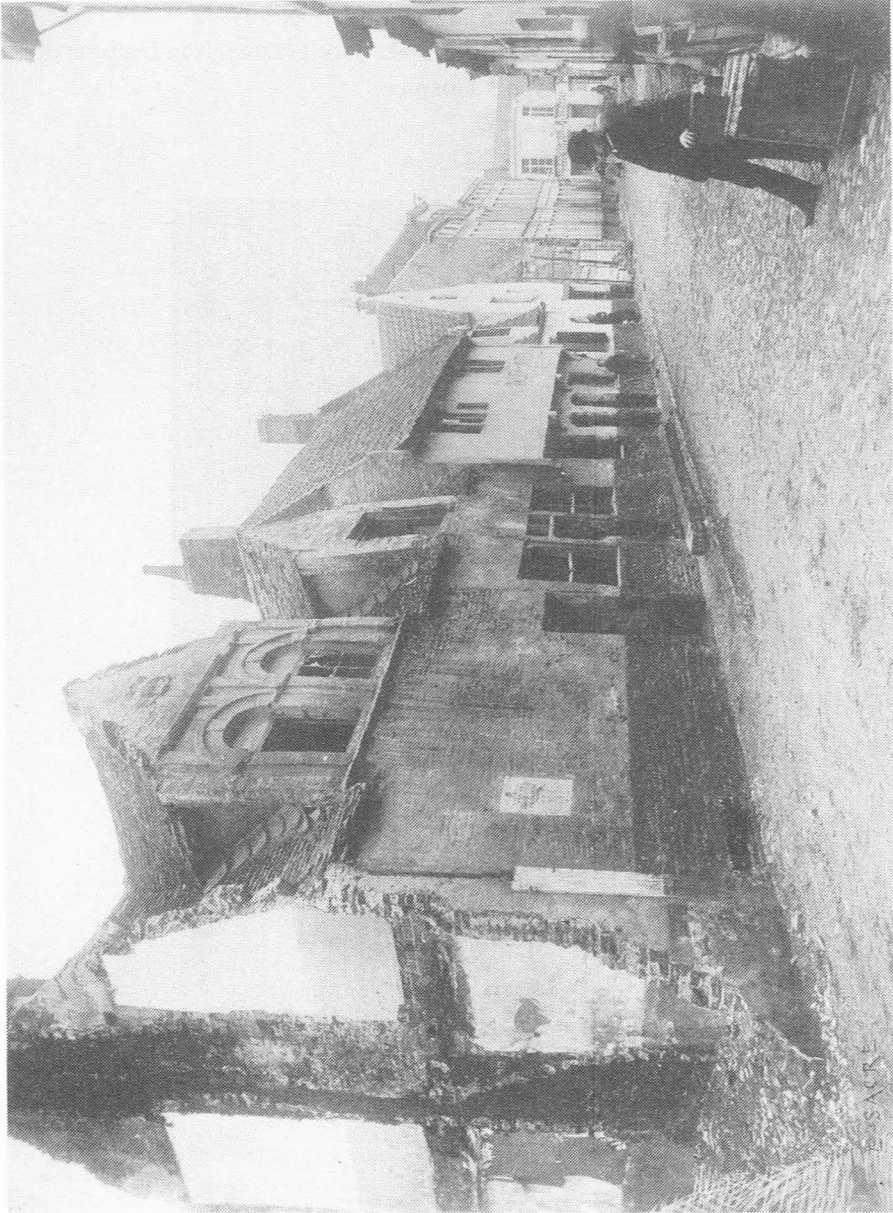
Frans van Bost (°1924) overleed op 13 september 2002.

Over deze populaire heemkundige en verwoede verzamelaar kunt u het een en ander lezen in "Ghendtsche Tydinghen" 1991 - N°1 - pp. 39-42.

Onderstaande foto van "Franske" werd gemaakt door Gustaaf Van Damme op 23 juli 1978 op de koer van het Alyn's Hospice.

DIT BESTAAT NIET MEER

De IJkstraat, verdwenen in 1894. Copyright A.C.L., foto nr. 25.902.